

✦ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ✦ ΓΡΑΜΜΑΤΑ ✦

✦ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ✦

ΔΙΕΥΘΥΝΤΑΙ: **ΚΩΣΤΗΣ ΜΠΑΣΤΙΑΣ**
ΒΑΣΙΛ. ΜΑΛΑΤΑΚΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΜΙΑΣ ΔΙΚΗΣ
- Α. Π. ΔΕΛΜΟΥΖΟΥ: ΣΚΕΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΣΤΑ ΑΝΩΤΕΡΑ ΣΧΟΛΕΙΑ
- Κ. Θ. ΔΗΜΑΡΑ: ΑΝΟΙΧΤΟ ΓΡΑΜΜΑ ΣΕ ΜΕΡΙΚΑ ΜΕΛΗ ΤΗΣ ΦΟΙΤΗΤΙΚΗΣ ΣΥΝΤΡΟΦΙΑΣ
- Κ. ΦΑΛΤΑΪΤΣ: ΟΙ ΠΛΑΝΟΙΟΙ ΤΕΧΝΙΤΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ—ΟΙ ΧΡΥΣΙΚΟΙ
- Β. ΡΩΤΑ: Η ΚΟΥΚΛΑ (διδήγημα).
- Δ. ΠΟΘΟΥ: ΕΝΑΣ ΑΛΛΟΙΩΤΙΚΟΣ ΔΡΟΜΟΣ
- ANANDA COOMARASWAMY: Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΙΝΔΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΥΤΥΧΙΑ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΟΤΗΤΑΣ.
- Ο ΕΤΟΙΜΟΣΑΝΑΤΟΣ ΑΓΑΠΗΤΙΚΟΣ (Ριμάτα του Καστελλόριζου)

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ

Λόγια και Πράγματα—Γύρω από τα βιβλία (Β. Ρώτας)—Λαογραφικά (Χ. Σακελλαριάδης)—Έφημερίδες και περιοδικά (Γ.Ν. Π. και Ε.Π. Φωτιάδης)—Το πολιτικό δεκαπενθήμερο (Κ.Μα.)—

ΧΡΟΝΟΣ Β'—ΤΟΜΟΣ Γ'

1²⁵

Η ΥΓΕΙΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΣΑΣ ΕΙΝΑΙ ΠΟΛΥΤΙΜΟΣ

Καθένας μας γνωρίζει, ότι η ιδεώδης τροφή για τα μικρά μας είναι το συμπυκνωμένο γάλα. Το είδος αυτό μās είναι σήμερα το πειδ άναγκαϊο μετὰ τὸ ψωμὶ καὶ τὴν ζάχαρι. Οἱ λόγοι δὲν εἶναι

σὲ κανένα ἄγνωστοι, ἀρκετὴ δὲ ἀπόδειξις αἱ χιλιάδες τῶν κιβωτίων ποὺ εἰσάγονται κάθε χρόνο στὴν Ἑλλάδα, παρὰ τὴν ὀπωδῆποτε ἐπαρκῆ παραγωγὴν νοποῦ γάλακτος. Κατενόησεν ὁ κόσμος ὅτι *για τὴν ὑγείαν του, για τὴν οἰκονομίαν του καὶ για τὴν εὐκολίαν του*, πρέπει, νὰ κάμη χρῆσιν συμπυκνωμένου γάλακτος.

Ἐπάρχουν πολλὲς καλὲς μάρκες, καὶ θὰ ἔχετε ἴσως συνειθίσει στὸ σπίτι σας μία ἀπ' αὐτῆς. Τὸ γάλα ὁμως **MONT - BLANC** ("Ἄλπεις), εἶναι κατὰ τι ἀλλοιώτικο, θὰ εἶναι για σὰς μιὰ ἐκπληξις.

Δὲν πρόκειται ἀπλῶς περὶ προϊόντος καλῆς ποιότητος πρόκειται περὶ γάλακτος, τὸ ὁποῖον ἔχει πραγματικὴ διαφορὰ ἀπὸ ὅτι ἔχετε μέχρι σήμερα δοκιμάσει. Ἐχει κρέμα 10 1)2 0)ο ἀντὶ τοῦ συνήθους 9 0)ο, τὸ ἀρωμά του εἶναι θαυμασίον, διότι εἶναι προϊόν γάλακτος ἀγελάδων, ποὺ βόσκουν εἰς τὰ ὑψηλότερα λειβάδια τῶν Ἄλπεων, καὶ ἡ φρεσκάδα του εἶνε παροιμιώδης, διότι παραλαμβάνομεν κάθε δεκαπέντε ἡμέρας φρέσκο ἐμπόρευμα.

Μὲ μιὰ λέξι τὸ γάλα **MONT - BLANC** ("Ἄλπεις), εἶναι τὸ μόνο γάλα ποὺ πλησιάζει στὸ φρέσκο, ποὺ δὲν ἔχει δηλαδὴ τὴν χαρακτηριστικὴ ὄσμη τῆς κοντίλας, ποὺ ἔχουν συνήθως τὰ συμπυκνωμένα γάλακτα.

Ἐὰν κάμνετε χρῆσιν συμπυκνωμένου γάλακτος, μὴ διστάσητε: Ζητήσατε ἀπὸ τὸν ἐδωδιμοπώλην σας ἓνα κοντὶ γάλα **MONT - BLANC** ("Ἄλπεις) δοκιμάσατέ το διὰ νὰ πεισθῆτε διὰ τὴν πραγματικὴν ὑπεροχὴν τῆς μάρκας μας, τῆς ὁποίας ἀσφαλῶς θὰ γίνετε φανατικὸς καταναλωτῆς.

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΚΑΡΑΚΩΣΤΑΣ ΚΑΙ ΓΙΑΝΝΑΚΟΣ

Ἄντιπρόσωποι τῆς **COMPAGNIE GENERALE DU LAIT**
RUMILLY (HAUTE SAVOIE)

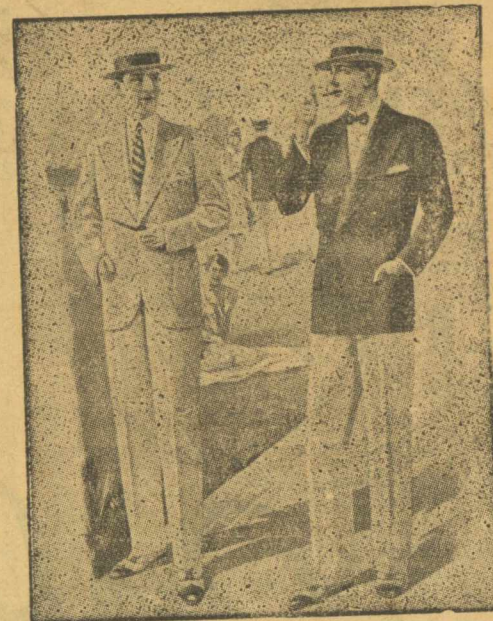
Ο ΚΑΛΥΤΕΡΟΣ ΚΟΣΜΟΣ

ΕΝΔΥΕΤΑΙ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΕΜΠΟΡΟΡΡΑΠΤΙΚΟΝ ΟΙΚΟΝ

N. ΚΟΝΔΥΛΗ

ΠΛΑΤΕΙΑ ΑΓΙΩΝ ΘΕΟΔΩΡΩΝ 7

ΕΠΙ ΤΕΛΟΥΣ

* Ἄς ἡσυχάσουν ὄλες ἡ κυρίες καὶ δεσποινίδες ἀπὸ τὰ βάσανα τοῦ καλοκαιριοῦ ἰδρώτος μετὰ τὸ

"OMNIDROL"

Τὸ περίφημον αὐτὸ ἐπιστημονικῶς ἀβλαβὲς προϊόν ἐμελετήθη ἵνα ἐπιτευχθῆ διπλοῦς σκοπὸς

- 1) Ἡ καταστολὴ τῆς ὑπερβολικῆς ἐφιδρώσεως τῆς ἐπιδερμίδος καὶ
- 2) Ἡ ἀποφυγὴ τῆς ἐκ τῆς ἐφιδρώσεως δυσαρέστου κακοσμίας.

Ἡ χρῆσις του δὲν ἀπαιτεῖ καμμίαν προπαρασκευὴν. Εἶναι κρέμα ἀρωματικὴ. Ὅστε λίκος ἀφήνει, ὅστε λερώνει τὴν ἐπιδερμίδα, τούναντίον τὴν μαλακώνει καὶ τὴν τονώνει.

Πωλεῖται εἰς ὅλα τὰ καλὰ Φαρμακεία καὶ Μυροπωλεία.

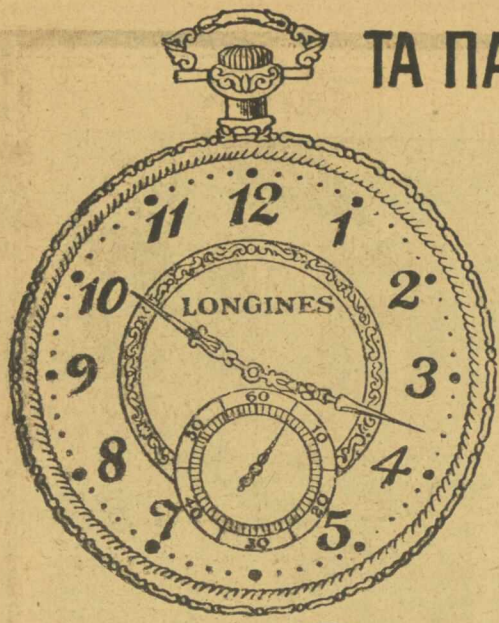
Γεν. Ἄντιπρόσωποι διὰ τὴν Ἑλλάδα: **ΙΩΑΝΝΗΣ Μ. ΚΑΝΖΟΥΧ**
Στοῦ Πεσματζόγλου — Ἀθῆναι

Ἐὰν θέλετε νὰ καταστήσετε μιὰν γυναῖκα εὐτυχῆ προσφέρατε εἰς αὐτὴν τὸ ἀποφιλωτικὸν ὑγρὸν

ΝΤΙΞΟΡ

Τὸ ἀποτριχωτικὸν αὐτὸ, τὸ ὁποῖον ἀποτριχώνει ἐντὸς λεπτοῦ τὴν ἐπιδερμίδα, εἶναι καὶ τὸ μόνον τὸ ὁποῖον δὲν ἐρεθίζει τὸ δέρμα

Πωλεῖται εἰς ὅλα τὰ καλὰ φαρμακεία καὶ μυροπωλεία
Γενικὸς Ἄντιπρόσωπος **ΙΩΑΝΝΗΣ Μ. ΚΑΝΖΟΥΧ**
Στοῦ Πεσματζόγλου — Ἀθῆναι

ΤΑ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΦΗΜΗΣ

CHRONOMETRES

Longines

LONGINES

9 GRANDS PRIX

309 ΠΡΩΤΑ ΒΡΑΒΕΙΑ

ΓΕΝΙΚΟΙ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ
ΑΔΕΛΦΟΙ Π. ΖΕΝΕΤΟΥ
ΑΔΑΜΑΝΤΟΠΩΛΑΙ

ΟΔΟΣ ΕΡΜΟΥ
ΑΘΗΝΑΙ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ
Γ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

ΣΤΑΔΙΟΥ 42

ΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΡΑΙ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΑΙ, ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΚΑΙ
ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΕΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕΝ

— **Ο ΗΛΙΘΙΟΣ** —

Τὸ Ἀριστούργημα τοῦ Ντοστογιέφσκυ

Τόμοι 1-4 Δραχ. 60

ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΕΦΕΥΡΕΣΙΣ

ΣΙΓΓΕΡ

ΡΑΠΤΕΤΕ ΔΙ' ΗΛΕΚΤΡΙΣΜΟΥ

Ἐφοδιάσατε τὴν ραπτομηχανὴν σας
(χειροκίνητον ἢ ποδοκίνητον
μὲ τὸν ἠλεκτροκίνητηρα
ΣΙΓΓΕΡ (μιά βίδα
τὸν στερεώνει).

ΡΑΠΤΕΤΕ ΧΩΡΙΣ ΚΟΠΟΝ

Ζητήσατε πληροφορίας παρὰ τῶν
Καταστημάτων ἢ ὑπαλλή-
λων τοῦ ΣΙΓΓΕΡ.

ΣΤΟΙΧΙΖΕΙ ΕΛΑΧΙΣΤΑ

ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΕΠΙΠΛΩΝ

Δ. ΜΟΙΡΑΣ

&

Β. ΚΑΡΑΤΖΑΣ

ΕΚΘΕΣΙΣ: ΟΔΟΣ ΒΟΥΛΗΣ 28

ΗΛΕΚΤΡΟΚΙΝΗΤΟΝ ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟΝ

ΟΔΟΣ ΥΠΕΡΙΔΟΥ 29

ΕΠΙΠΛΩΣΕΙΣ ΠΑΝΤΟΣ ΕΙΔΟΥΣ

ΕΙΣ ΤΙΜΑΣ ΕΚΤΟΣ ΣΥΝΑΓΩΓΙΣΜΟΥ

ΕΥΚΟΛΙΑΙ ΠΛΗΡΩΜΩΝ

Τὸ πρῶτον τοῦ κόσμου
εἰς ποιότητα καὶ εὐρείαν διάδοσιν

ΕΝΤΟΜΟΚΤΟΝΟΝ
ΜΠΛΑΚ-ΦΛΑΓΚ

40 ἔτη υπάρξεως ἐγγυῶνται τὴν ὑπε-
ροχὴν του εἰς τὴν ἀλάνθαστον ἐξο-
λώθρευσιν παντὸς ἐντόμου. Ψεκά-
ζοντες ἀπλῶς τὸ ΥΓΡΟΝ ΜΠΛΑΚ
- ΦΛΑΓΚ διὰ τοῦ ψεκαστήρος ἢ
ἐκτοξεύοντες εἰς λεπτὰ μόρια τὴν κό-
κιν ΜΠΛΑΚ - ΦΛΑΓΚ, διὰ τοῦ οὐ-
κείου ψυγητήρος ὅπουδήποτε παρα-
τηρεῖτε συνήθη κινήσιν ἐντόμων,
(Ράφια - Ἐρμάρια - Κλιναι κλπ.) δύ-
νασθε νὰ εἰσθε βέβαιοι περὶ τῆς ἐξα-
λήψεως των κατόπιν ὀλιγοήμερου
τακτικῆς χρήσεως.
Ἔχει ὁσμὴν Λεμονιοῦ καὶ οὐδὲν δη-
λητηριώδες ἢ ἀδρανὲς συστατικὸν
περιέχει. Ζητεῖτε τὰ ΚΟΚΚΙΝΑ ΔΟ-
ΧΕΙΑ μὲ τὴν ΜΑΥΡΗΝ ΣΗΜΑΙΑΝ
ἄτινα παλοῦνται παντοῦ εἰς διάφορα
μεγέθη.

THE BLACK-FLAG CO OF BALTIMORE

Γενικοὶ Ἀντιπρόσωποι

ΚΟΥΡΚΟΥΜΕΛΗΣ, ΦΩΚΑΣ & ΣΙΑ

ΗΠΕΙΡΟΥ 45. Τηλεφ. 11-71

ΕΚΔΟΤΙΚΟΝ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ "ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ,"
A. ΣΥΡΙΓΟΥ & ΣΙΑ
 ΓΩΝΙΑ ΟΔΟΥ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΚΑΙ ΠΛΑΤΕΙΑΣ ΚΑΝΙΓΓΟΣ
 ΑΘΗΝΑΙ

**ΕΠΙΣΠΕΥΣΑΤΕ ΤΟΝ ΔΡΟΜΟΝ ΣΑΣ
 ΠΡΟΣ ΜΙΑΝ ΚΑΛΥΤΕΡΑΝ ΑΥΡΙΟΝ!!**

Ζητήσατε πρὸς τοῦτο
 ΑΠΟ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΜΑΣ

ὄλα τὰ κάτωθι ὠφέλιμα ἔργα
ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΠΙΣΣΑΝΟΥ

Καὶ θὰ ἔχετε:
 Δυνάμεις, ἐπιτυχίαν, ὑγείαν — εὐτυχίαν.

Η ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΤΟΥ ΥΠΝΩΤΙΣΜΟΥ

Ἄντ. Πισσάνου

Τὸ καλλίτερον καὶ πρακτικώτερον βιβλίον τῶν ὁσων ἐξεδόθησαν μέχρι σήμερον εἰς τὴν Ἑλληνικήν, ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου. Περιλαμβάνει, μεθόδους διὰ τὰ θνωτίζετε, μαγνιτίζετε, γοητεύετε.
 Δραχ. 50.

Ο ΠΝΕΥΜΑΤΙΣΜΟΣ

Ἄντ. Πισσάνου

Ἐο συγγραφεὺς ἀσχοληθεὶς εἰδικῶς μὲ τὰ ψυχικά φαινόμενα δίδει νέαν κατεύθυνσιν εἰς τὸ περὶ πνευματισμοῦ ζήτημα.

ΔΡΧ. 50

ΠΩΣ ΝΑ ΚΥΡΙΑΡΧΗΤΕ

Ἄντ. Πισσάνου

Ἡ δύναμις τῆς κυριαρχίας ἐπὶ τοῦ ἑαυτοῦ σας καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων εἶνε τὸ σπουδαιότερον ἐφόδιον διὰ τὰ διανύσιτε ἐπιτυχῶς τὸν δρόμον τῆς ζωῆς. Εἰς τὸ βιβλίον αὐτὸ περιλαμβάνονται οἱ τρόποι γιὰ τὰ θεραπεύετε τὸν θυμὸν, τὸν φόβον, τὴν δειλίαν, τὴν ἀνυπομονησίαν, τὰς κακὰς ἔξεις κτλ.
 ΔΡΧ. 10

ΠΩΣ ΝΑ ΕΠΙΤΥΓΧΑΝΕΤΕ

(Anderson—Ἀισοκενὴ Ἄντ. Πισσάνου)

Τὸ ἔργον αὐτὸ διδάσκει τὸ πὼς μπορεῖ ὁ ἄνθρωπος νὰ ἐπιτυγχάνῃ εἰς τὴν ζωὴν του ὅε κάθε του ὑπόθεσιν ἀρκεῖ νὰ ἔχῃ τὴν κατάλληλον ψυχικήν διάθεσιν.
 Δραχμ. 30

ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΙΣ ΣΚΕΦΕΩΣ

(Caritsoudein—Μετάφρασις Ἄντ. Πισσάνου)

Τὸ βιβλίον αὐτὸ εἶνε γραμμένον μὲ τοιοῦτον τρόπον ὥστε νὰ ἐνδιαφέρῃ ὄχι μόνον τὸν σοβαρὸν ἐπιστήμονα καὶ διανοούμενον ἀλλὰ καὶ κάθε ἄνθρωπον πὸν θὰ ἤθελε νὰ παρονοιάσῃ χάριν διασκεδάσεως διάφορα φαινόμενα μεταβιβάσεως τῆς σκέψεως.
 ΔΡΧ. 25.

Η ΣΩΛΟΜΩΝΙΚΗ

Ἄντ. Πισσάνου

Τὸ βιβλίον αὐτὸ εἶνε μὴ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα πὸν προσπαθεῖ νὰ ξεχωρίσῃ τοὺς θρούλους ἀπὸ τὴν πραγματικότητα. Ἡ μαγεία δὲν εἶνε ἄλλο ἢ ἡ παλαιὰ ἐπιστήμη καὶ σοφία τῶν Ἀρχαίων οἱ ὁποῖοι ἐγνώρισαν καὶ ἐχρησιμοποίησαν τὰς ἀγνώστους δυνάμεις τῆς φύσεως.
 ΔΡΧ. 50

**Η ΜΑΓΝΗΤΙΚΗ ΔΥΝΑΜΙΣ
 ΤΗΣ ΑΝΑΠΝΟΗΣ**

(Γιόγκι Ραματσαράκα—Μετάφρ. Ἄντ. Πισσάνου)

Ἐξευρωπαϊσθεὶς συγγραφεὺς τῶν Γιόγκι (φακίρης) ἀποκαλύπτει τὰ μυστικά διὰ τῶν ὁποῶν οἱ φακίροι ἀποκοτῶν τὰς θανασιὰς καὶ παραδόξους δυνάμεις τῶν.
 ΔΡΧ. 25

ΤΑ ΘΑΥΜΑΤΑ ΤΗΣ ΣΚΕΦΕΩΣ

(Marden—Μετάφρασις Ἄντ. Πισσάνου)

Διὰ τὸ βιβλίον αὐτὸ δύσκολα μπορεῖ κανεὶς νὰ ἐκφρασθῇ, μὲ λίγα λόγια γιὰ τὰ σπουδαῖα διδάγματα πὸν περιλαμβάνει. Κάθε λέξις του εἶνε ἕνα διαμάντι διανοήσεως πὸν ἔρχεται νὰ χάρισῃ καινούργιο κόσμο στὸν ἀναγνώστην.
 ΔΡΧ. 50

ΚΑΡΔΙΑ ΚΑΙ ΘΕΛΗΣΙΣ

(H. Durville—Μετάφρασις Ἄντ. Πισσάνου)

Ἐο συγγραφεὺς διδάσκει τὸ τί πρέπει κανεὶς νὰ ἀναπτύξῃ μέσα του ὡς λ. γ. δυνάμεις τοῦ πνεύματος, ιδιότητας τῆς καρδίας, ἀλλοτριωτικὰ αἰσθητάματα, ἰσχὴν σκέψεως, κτλ.
 Δραχμ. 6

**ΔΙΑ ΝΑ ΕΙΣΘΕ ΥΓΕΙΣ
 ΚΑΙ ΝΑ ΖΗΤΕ ΠΟΛΛΑ ΧΡΟΝΙΑ**

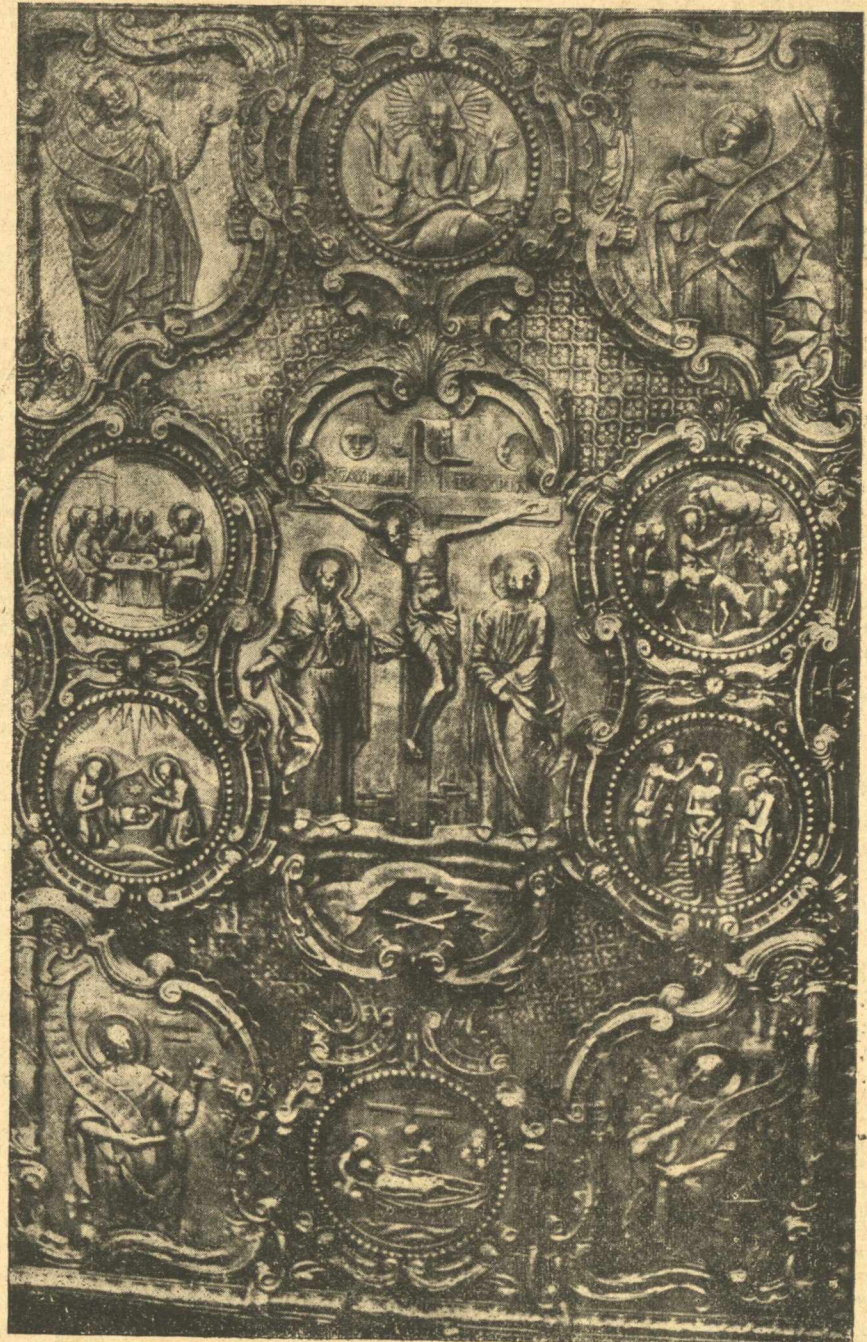
(Leynard—Μετάφρασις Ἄντ. Πισσάνου)

Ἐο συγγραφεὺς ἐξετάζει τὸ ζήτημα ὄχι μόνον ἀπὸ ὑλιστικῆς ἀπόψεως ἀλλὰ καὶ ἀπὸ πνευματικῆς τοιαύτης.
 Δραχ. 25.

• ΕΛΛΗΝΙΚΑ • ΓΡΑΜΜΑΤΑ •

ΤΟΜΟΣ Γ'—ΑΡΙΘ. 1—(25)

16 ΙΟΥΝΙΟΥ 1928

ΕΥΑΓΓΕΛΙΟ ΟΥ ΓΙΣΙΜΟΥΡΗ
 (Βλέτε σχετικὸ ἄρθρο κ. Φαλτάτζ)

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΜΙΑΣ ΔΙΚΗΣ

Τελευταία στη σάλα του πρωτοδικείου έγινε μια δίκη του κ. Δ. Γληνού. Ο κ. Γληνός είχε κατηγορηθεί πώς κι' αυτός είχε συντελέσει στίς σκηνές που ακολούθησαν μετά τη γνωστή διάλεξη του κ. Παναϊτ 'Ιστράτη κλπ. Έμᾶς ούτε η κατηγορία μᾶς ενδιαφέρει, ούτε η άθώωση του κ. Γληνού. Έμᾶς μᾶς ενδιαφέρει μόνο η δίκη σχετικά με τὰ πρόσωπα που έπαιξαν κάποιο ρόλο σ' αυτήν.

Τους ανθρώπους αυτούς τους χωρίζομε σε τρεις κατηγορίες. Σ' έναν πνευματικό άρχηγό που δικάζονταν στην «κατηγορούσα άρχή» και σε μερικά πολιτικά πρόσωπα που παρουσιάστηκαν ως μάρτυρες του κ. Δ. Γληνού. Και οι τρεις κατηγορίες είναι αντιπροσωπευτικές σε βαθμό άπιστευτο και μέσα από τή σάλα του δικαστηρίου μπορούσε να ξεπηδήσει μια κριτική για τήν όλη κατάσταση του τόπου μας.

Η πρώτη κατηγορία ο κ. Γληνός, ο άρχηγός των φωτισμένων και προοδευτικών κινήματων στον τόπο μας, φανέρωσε και έπεισε τον καθέναν πώς σ' όλη αυτήν τήν παράταξη δέν υπάρχει ούτε δράμι πνευματικής ζωής. Έδήλωσε πώς δέν είναι κομμουνιστής κι' όμως όλη η διάθεσή του είναι κομμουνιστική κι' όταν μιλά για σοσιαλισμό δέν μιλά για αίσθηματικό σοσιαλισμό, ούτε βέβαια για χριστιανικό σοσιαλισμό αλλά για συνειδητό μαρξισμό. Έπειδή όμως πλάϊ σ' όλ' αυτά έχει και τον έγωκεντρισμό του Ρωμιού και μαζί μ' αυτόν ζωνρό και τó αίσθημα του συμφέροντος και τής σκοπιμότητας, του τί συμφέρει και του τί δέν συμφέρει, γ' αυτό ποτέ δέν θέλησε να παρουσιαστεί άπλός στρατιώτης στην οργανωμένη παράταξη τής ιδέας. Ο κ. Δ. Γληνός δέν ανήκει ούτε στην τρίτη ούτε στη δεύτερη διεθνή. Άλλοτε δέν φτάνει στη δεύτερη κι' άλλοτε ξεπερνά τήν τρίτη. Είναι μια αίρεση ίσως που του επιτρέπει να διατηρεί τήν φανταστική καιφτωχή αύθυπαρξία του.

Ενώ λοιπόν αυτή η κατηγορία προδίνει άνπαρξία, κάθε πνευματικής ζωής, η «κατηγορούσα άρχή» φανέρωσε τόση κλασική κι' αντιπροσωπευτική ανεπάρκεια που έκαμε συμπαθητικούς

όλους τούς άλλους. Η άγόρευση του κ. Εισαγγελέα στηρίχθηκε σε όσα έπιχειρήματα άραδιάζουν τὰ γερόντια του καφφενείου Ζαχαράτου κι' εφανέρωσε πώς ο κ. Εισαγγελέας δέν είχε ούτε τήν άμυδρότερη ιδέα για τὰ πράγματα που με τó θάρρος τής άγνοίας συζητούσε. Και θάρρησαν πολλοί. Δέν άρκει ένας δικαστής να ξέρει καλά τὰ νομικά του, να μπορεί κανείς να του έμπιστευθεί τήν ύπόθεσή του και δέν πρέπει να μᾶς άρκει τέτοιος που είναι χωρίς νάχουμε τήν άξίωση ναίαι και κοινωνιολόγος; Δέν διαστάζω να συμφωνήσω υπό έναν όρο. Όταν δέν ξέρει κοινωνιολογία να μη μπερδεύεται σε θεωρίες αλλά να περιορίζεται στην έρευνα αν η πράξη ενός κατηγορούμενου προσκρούει στίς διατάξεις του ποινικού νόμου η όχι. Πολλοί θα διαφωνήσουν και θα πούν ότι ο κ. Εισαγγελέας πρέπει να ξέρει και κοινωνιολογία. Έμεις ξέροντας τó Ρωμιό λέμε όχι. Γιατί όταν ένας Εισαγγελέας έχει διαβάσει έστω και δυό βιβλία έξω από τὰ νομικά του, τότε δέν θα τόν φτάνει να είναι καλός δικαστής μα θα θέλει να γίνει κυβερνήτης του τόπου η πνευματικός του άναμορφωτής. Θα δραματίζεται μέρα και νύχτα τόν πρωθυπουργικό θώκο. Αν ήταν λοιπόν βολετό η «κατηγορούσα» άρχή, ά ήξερε κάτι και να μην παρουσιάζει τήν κλασική ανεπάρκεια που παρουσίασε θα ήταν καλό. Όταν όμως λείπει αυτό έπρεπε να υπάρχει τó «γνώθι. σ' αυτόν» να ξέρει να περιοριστεί στον Π.Νόμο και να μη πελαγώνει σε ξένες θάλασσες. Μια λοιπόν και ούτε τó ένα έγινε ούτε τó άλλο, η «κατηγορούσα άρχή» έπαιξε σ' όλη τήν ύπόθεση τόν κομμικό ρόλο.

Η τρίτη κατηγορία είναι οι μάρτυρες του κ. Γληνού πολιτικοί οι περισσότεροι, άριστοι και προοδευτικοί. Αυτοί άπόδειξαν πώς στο κεφάλι πολλών πολιτικών μας υπάρχει τέτοια σύγχυση ιδεών που είναι να τούς λυπάται κανείς. Τίποτα ξεκαθαρισμένο, τίποτε ταξινομημένο. Κι' όταν οι μάρτυρες αυτοί μιλούσαν για σοσιασμό για χριστιανισμό, για έπιστήμη, για πρόοδο θυμηθήκαμε τή συνέντευξη που έδωσε ο Μουσσολίνι σ' ένα Γάλλο δημοσιογράφο, σχετικά με τήν έπιστή-

μη και τήν πρόοδο και που ένα μέρος της δημοσιεύθηκε στο 11 φύλλο των 'Ελληνικών Γραμμάτων» και έδειξε πόσο οι δικόι μας έχουν συγχίσει με τó μυαλό τους τὰ πράγματα και τις ιδέες και πόσο εκείνος όπως και πλείστοι ξένοι τάρχουν ξεκαθαρισμένα και όριστικά ταξινομησει.

Και οι τρεις λοιπόν κατηγορίες αυτό τó θέμα παρουσίασαν. Στο άκροατήριο όμως μια νεότητα όλο λαχτάρα περιμενε να φωτιστεί, να

ένθουσιαστεί, να πάρει διδάγματα. Χωρίς η ίδια να ξέρει γιατί, έφυγε μέσ' από τó δικαστήριο με βαρεία τήν ψυχή, τήν ψυχή που είχε ποθήσει να δει μια ανθρώπινη μορφή τοποθετημένη σ' ένα πνευματικό και ήθικό επίπεδο και αντί γ' αυτές αντίκρουσε ανθρώπινες καλκατούρες. Έμεινε συντριμμένη γιατί ζητούσε άνθρωπο και δέν είχε βρει παρά τή γελοιογραφία του.

Α. Π. ΔΕΛΜΟΥΖΟΥ

ΣΚΕΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΣΤΑ ΑΝΩΤΕΡΑ ΣΧΟΛΕΙΑ

Ένα από τὰ βασικότερα ιστοριοφιλολογικά μαθήματα είναι τó μίθημα τής ιστορίας. Ο κύριος σκοπός του σ' ένα άνώτερο σχολείο—σκοπός που βγαίνει από τήν πνευματική σύσταση του άγαθού αυτού—είναι να μορφώσει τήν ιστορική σκέψη του παιδιού όσο γίνεται σ' αυτήν τήν ηλικία, να τó συνηθίσει δηλαδή ν' αντίκρίζει και να κρίνει τὰ ιστορικά φαινόμενα σωστά: να κοιτάζει να ξεκαριβώνει ένα φαινόμενο, να γυρεύει τις αιτίες του, να μαντεύει τις συνέπειές του και να εκτιμά τή σημασία του όπως πρέπει. Τό ίδιο όμως σπουδαίος είναι και ο πρακτικός και ήθικός σκοπός τής ιστορίας: να γνωρίσει στο παιδί τόν τόπο του από τή δική της μεριά, να τó καταπίσει στη σύγχρονη κοινωνία και τὰ προβλήματά της και να τó ανοίξει έμπρός του μια γόνιμη προοπτική για τó μέλλον. Με τήν πολύτιμη ανθρώπινη έμπειρία της με τὰ ζωντανά της μαθήματα και για τó άτομο και για τó σύνολο θα κάμει τó παιδί να καταλάβει καλύτερα και τόν έαυτό του και τήν εθνική του ομάδα με τὰ έλαττώματα και τὰ προτερήματά της, να τήν εκτιμήσει σωστά και να νοιώσει τó χρέος του σ' αυτή και σά μέλος τής ομάδας και σαν πολίτης. Άλλα και άκόμα πιο πέρα: κατατο-

πίζοντας τó εθνικό του σύνολο και τήν ιστορική του εξέλιξη μέσα στην παγκόσμια ιστορία και τήν εξέλιξή της, θα δείξει στο παιδί τή θέση που έχει τó σύνολο αυτό και τὰ προβλήματά του μέσα σε όλη γενικά τήν κίνηση τής ανθρωπότητας, και θα τó κάμει να ιδεί και τούς άλλους λαούς σαν συναγωνιστές που αγωνίζονται για τόν ίδιο άπόμακρο σκοπό.

* *

Τό ύλικό στο μάθημα τής ιστορίας θα τó δώσει και στα άνώτερα ακόμα σχολεία ο ελληνικός πολιτισμός. Δηλαδή αυτός θα είναι τó κέντρο, η άφετηρία και τó τέρμα. Γιατί δέν μπορεί να περιοριστούμε μονάχα σ' αυτόν. Πρώτα που η δική μας ιστορία, όσο και αν έχει δική της άτομική σφραγίδα βαθύτατη, δέ στέκει αθύπαρχτη, έπηρεάζεται από τήν άρχή της ακόμα και από τήν ιστορία άλλων λαών. Έστερα και αν μπορούσαμε ν' αποκλειστούμε στον τόπο μας, τέτοιος αποκλεισμός θα ήταν αντίθετος με τó σκοπό τής άγωγής. Έτσι είναι άπαραίτητο η ιστορία μας να δίνεται σαν ένα ζωντανό αντιπροσωπευτικό κομμάτι τής ανθρώπινης ιστορίας, να κατατοπίζεται γενικά μέσα στην παγκόσμια ιστορία και ειδικότερα να εξετάζονται ποιά πλατιά όσα γεγονότα και λαοί είχαν μεγαλύτερη επίδραση στο δικό μας δρόμο.

Κέντρο όμως πάντα θα είναι η δική μας ιστορία. Τὰ παιδιά πρέπει να τή γνωρίσουν στα κύρια στάδιά της, στην εξέλιξή της από τὰ

(*) Από τις Γενικές Άρχές του Μαρσαλείου Διδασκαλείου.

πρώτα της βήματα ως τη σημερινή εποχή. Ν' ακολουθήσουν ένα ολοκληρωμένο λαό στους αγώνες που κάνει για να συντηρήσει και να καλυτερέψει τη ζωή του ανάμεσό του και με ξένους. Να ιδούν πώς η ομαδική αυτή ζωή με τις εσωτερικές της αντιθέσεις δε μένει στάσιμη παρά εξελίσσεται και αλλάζει μορφές, και άλλοτε υψώνεται ψηλά και ανθίζει ο πολιτισμός της—πότε στη μιά, πότε στην άλλη η και σε πολλές μαζί εκδηλώσεις, — και άλλοτε πέφτει, γκρεμίζεται στη δυστυχία και στερειθεί, γι' να σηκωθεί πάλι αργά η γρήγορα με νέα προσπάθεια. Ένα δράμα σωστό που το βλέπομε κάποτε να ξαναπέζεται σχεδόν το ίδιο, με κύρια πρόσωπα τη μικρότερη ή μεγαλύτερη ομάδα, το ξεχωριστό άτομο και καμιά φορά και τήν τύχη. Ένα δράμα με πολλές και τις πιο αντίθετες περιπέτειες, πλούσιο σε χαρακτήρες και ψυχικά κινήματα, απ' όπου προβάλλει ο άνθρωπος και η ανθρώπινη ομάδα, κι' εμπρός της ξαναγυρίζουν συχνά τα ίδια βασικά προβλήματα, ιστορικά, κοινωνικά, οικονομικά, ηθικά κ. ά. Να ιδούν πώς στη διαμόρφωση και στην εξέλιξη της ή ελληνική φυλή δε μένει αποχλεισμένη στον εαυτό της, παρά έρχεται σε διάφορες σχέσεις και με άλλους λαούς, τους επηρεάζει και τήν επηρεάζουν, και όσο μάλιστα κατεβαίνομε πιο πολύ σε νεώτερα χρόνια, τόσο περισσότερο η ιστορία της δένεται με την παγκόσμια ιστορία. Να ιδούν ακόμα πώς με όλο το ξαναγύρισμα και το ανεβοκατέβασμα της ζωής και του πολιτισμού της προβάλλουν στην καθολική της εξέλιξη στάδια, που μέσα σε χίλια δύο εμπόδια δείχνουν μια γραμμική σταθερή προς ένα απόμακρο σκοπό. Και τα στάδια, αυτά δε δείχνουν μονάχα το δικό μας δρόμο, παρά είναι τυπικά για όλη την ανθρωπότητα, που ανεβαίνει τήν ίδια γραμμική και για τον ίδιο σκοπό, τον ελεύθερο δηλαδή άνθρωπο. Να ιδούν όμως ακόμα πώς τή γραμμή αυτή τήν ανεβαίνει και μπορεί να τήν ανέβει ο κάθε λαός με τις δικές του εσωτερικές δυνάμεις και τή δική του σφραγίδα. Γιατί στην ομαδική ζωή του τόπου τους και τήν εξέλιξη της θα ιδούν ένα σύνολο, που με όλες του τις αλλαγές και τις εξωτερικές επιδράσεις, με όλους τους εσωτερικούς αγώνες και τις αντιθέσεις παρουσιάζει στο βάθος ενότητα εσωτερική, προβάλλει με βασικά χαρακτηριστικά που δίνουν στις εκδηλώσεις της ζωής του ιδιότυπη μορφή

και ορίζουν και το μελλοντικό του δρόμο. Έτσι ενώ θα νοιώσει τήν ανάγκη για να συνεργαστεί μαζί με τους άλλους, θα νοιώσει βαθειά και το χρέος που έχει μέσα στο έθνικό του σύνολο για τήν αυτοσυντήρησή του, τήν αυθυπαρξία του και τήν προκοπή του.

Για να πετύχει όμως η ιστορία το σκοπό της, πρέπει να δώσει τήν εξέλιξη αυτή στα κύρια στάδια της σε μιάν αλυσίδα από αίτια και αποτελέσματα. Και να μην περιοριστεί μονάχα σε μιά εκδήλωση της ζωής, πολιτικά π. χ. και πολεμικά γεγονότα, παρά ν' απλωθεί σε όλη της τήν περιοχή, υλική, πνευματική και ηθική, και να δώσει όσες εκδηλώσεις μπορούν να καταλάβουν τα παιδιά. Γιατί πρέπει να ιδούν ανθρώπους ζωντανούς μέσα σε κοινωνία ζωντανή, «πώς σκέπτονταν, πώς αισθάνονταν πώς δούλευαν και εκφράζανε τή ζωή τους», και όχι μονάχα μιά λογική αφαίρεση. Μέσα όμως σε τέτοιο άπλωμα χρειάζεται μιά βάση, και αυτή θα τή δώσει η πολιτική ιστορία. Από τή βάση αυτή θ' απλώνεται στην κοινωνική σύσταση, στις οικονομικές και επαγγελματικές σχέσεις, στο δημόσιο δίκαιο κτλ. εξετάζοντας το ίδιο το μάθημα όσες εκδηλώσεις δέν τις εξετάζουν ειδικά άλλα μαθήματα. Στη διδασκαλία του όμως περιλαμβάνει και όσες εκδηλώσεις της ζωής είναι ειδικό αντικείμενο σε άλλα μαθήματα, τέχνη π. χ. φιλολογία κλπ. θα παίρνει απ' αυτά το υλικό, γενικές γραμμές και πορίσματα, και θα το τοποθετεί μέσα στη συνολική εικόνα μιάς εποχής. Τις διάφορες όμως αυτές εκδηλώσεις δε θα τις δίνει μονωμένες και παράλληλες, παρά όπως παρουσιάζονται στη ζωή συνυφασμένες μεταξύ τους, και θα τονίζει τήν κάθε μιά ανάλογα με τή σημασία που έχει για τήν έκφραση της εποχής. Πρέπει δηλαδή να δοθεί όσο γίνεται ολοκληρωτή ή ζωή όχι μονόμερη ή σχηματική, παρά στη σύνθεσή της, όπως τή βλέπομε στις διάφορες εποχές και με τα κύρια χαρακτηριστικά που ξεχωρίζουν και δίνουν στην κάθε μιά τήν ιδιαίτερη σφραγίδα τους.

Και όπως δε δίνωμε τή σύνθεση αυτή και τα βαθύτερα αίτια που τήν υφαινούν, αν συγκεντρώσωμε τήν ιστορία και τα κινήτηρια ελατήριά της σε λίγες ιστορικές μορφές και τή δυνατή αυθαίρετη βούλησή τους, το έ-

διο δέν τή δίνωμε αν ισοπεδώσωμε ή εξαφανίσωμε τις μεγάλες μορφές μέσα στην παθητική ομαδική κίνηση ή κάτω από αυθύπαρχτους και απρόσωπους όρους υλικούς ή πνευματικούς που οι ανθρώπινες μάζες είναι ασύνειδα όργανά τους. Γι' αυτό στο μάθημα της ιστορίας πρέπει να πάρει τήν ξεχωριστή θέση της και η μεγάλη προσωπικότητα, όπως υψώνεται μέσα από τήν ομάδα της όπως καθρεφτίζει τήν κοινή εργασία και συνειδηση του συνόλου ή ενός μονάχα μέρους του, όπως τή μορφώνει, τήν υψώνει και τήν οδηγεί στο μελλοντικό της δρόμο ή κάποτε τήν παραστρατίζει και πρώνει στην καταστροφή. Έτσι ενώ βρισκόμαστε πιο κοντά στην ιστορική αλήθεια, θα δώσωμε ακόμα στο παιδί να νοιώσει όχι μόνο τήν ομαδική ψυχολογία, τήν ομαδική πράξη και τή σημασία της, αλλά και τή σημασία που έχει η ατομική πράξη και ο χαρακτήρας του ατόμου. Έτσι ακόμα θα προβάλλει καθαρότερα στα μάτια του ο άνθρωπος γενικά, η ανθρώπινη ψυχή, όπως και το δικό του χρέος μέσα στην κοινωνική του δράση.

Όλοκληρες λοιπόν εποχές θα δώσει η ιστορία στη σύνθεσή τους και όπως η μία πηγάει από τήν άλλη. Τέτοιο όμως άπλωμα μέσα στα πλούσια περασμένα ούτε μπορεί να γίνει ούτε και είναι απαραίτητο. Φτάνει μόνο τα παιδιά να γνωρίσουν τις πιο σπουδαίες και χαρακτηριστικές εποχές και να τις ζήσουν. Και θα τις ζήσουν πιο καλά, αν μπόρουν να τις δουλέψουν μόνο τους όσο γίνεται από τις πρώτες πηγές. Αν κάμουν δηλαδή κάτι ανάλογο με τήν εργασία του ιστορικού. Αλλά κι' αυτό δέν μπορεί να γίνει για κάθε σημαντική περίοδο, μα ούτε και χρειάζεται. Γιατί το κύριο είναι να γίνουν τα παιδιά ικανά για τέτοια εργασία. Και γι' αυτό φτάνουν λίγες, ακόμα και μιά εποχή μανά-

χα. Για τήν εικόνα της όπως είπαμε, θα βοηθήσουν και τ' άλλα μαθήματα, προ πάντων τα φιλολογικά, ή σύνθεσή της όμως είναι δουλειά της ιστορίας, που θα παίρνει από τ' άλλα ό,τι της χρειάζεται για το σκοπό της.

Το μάθημα λοιπόν της ιστορίας θα επιμένει στις μεγάλες και χαρακτηριστικές εποχές. Και αυτές πάλι ή θα τις δουλεύουν μόνο τους τα παιδιά σε όλο τους το πλάτος όσο γίνεται από τις πρώτες πηγές ή θα δουλεύουν έτσι μονάχα ώριμμένες εκδηλώσεις και και το υλικό για τις άλλες θα το παίρνουν είτε από τή συνθετική εργασία ενός ιστορικού είτε από τή ζωντανή διήγηση του δασκάλου και από το διδαχτικό τους βιβλίο. Τις άλλες όμως εποχές ανάλογα με τή σημασία που έχουν θα τις περνούν συντομώτερα ή και μόνο στις μεγάλες τους ενωτικές γραμμές, έτσι που να μη χάνεται η συνέχεια στην εξέλιξη της ιστορίας μας.

Γενικά βέβαια στην ιστορία θα ισοπεύωμε τή λεπτομέρεια και θα δίνωμε στις μεγάλες βασικές γραμμές τους κύρια και χαρακτηριστικά γεγονότα, πολιτικές και κοινωνικές καταστάσεις και ιστορικές μορφές. Αυτό όμως δε θα είπει πώς πρέπει να γίνει το μάθημα της ιστορίας άχρωμο με τή γενικότητα. Συχνά έχωμε λεπτομέρειες, ένα ανέκδοτο π. χ. ένα επεισόδιο, μιά σκηνή, που ζωντανεύουν εμπρός μας μιά ολοκληρωτή κατάσταση, τήν ομαδική ψυχολογία, μιά προσωπικότητα κτλ. Είναι μάλιστα κάποτε και γεγονότα που μπορεί να φαίνονται λεπτομερειακά μέσα σ' ένα σύνολο, ή μορφωτική όμως καλή ιστορική τους ακόμα σημασία είναι μεγάλη. Έτσι π. χ. ο χορός του Ζαλόγγου, ο γέρο Καψάλης στο πολιορκημένο Μεσολόγγι κ. ά.

ΑΝΟΙΧΤΟ ΓΡΑΜΜΑ ΣΕ ΜΕΡΙΚΑ ΜΕΛΗ ΤΗΣ ΦΟΙΤΗΤΙΚΗΣ ΣΥΝΤΡΟΦΙΑΣ

Φίλοι μου

Συνεχίζετε και ξαναβιώνετε την προσπάθεια μας μέσα στη Φοιτητική Συντροφιά και θα είναι ή χαρά μας αν κατορθώσετε Σεις εκείνο που εμείς δεν μπορούσαμε να πετύχουμε: ή Συντροφιά μας να είναι πρώτ' απ' όλα Φοιτητικό σωματείο με σκοπό «την ήθικη και πνευματική ανάπτυξη των μελών του». Κατάλαβατε όμως ακόμη εκείνο που εμείς δεν ξέραμε τότε, πώς, δηλαδή, ένα σωματείο νέων είναι πολύ δύσκολο να οργανωθεί αν δεν έχει ένα κάποιο κίνητρο εξωτερικό, ένα στόχο που να τον πολεμήσει και να τον χτυπήσει; ο σκοπός, σύμφωνα με την τάση της Φοιτητικής Συντροφιάς και τη δική σας ιδιοσυγγρασία, έπρεπε να είναι καθαρά διανοητικός. Και βρεθήκατε τα πρόωρα ξεράματα και ο διανοητικός μαρσαςμός του Έκπαιδευτικού Όμιλου, στόχος φυσικός για κάθε νέο που δεν αρκείται στην επιστήμη του παπού του, τύπος προς αποφυγήν κάθε σωματείου που καυχείται να λέει πως είναι προοδευτικό.

Για πολλούς από Σας, ή σωματειακή δράση θα είναι μια προπόνηση για τον πολιτικό αγώνα, καθώς είναι, λένε, το σωματείο μια μικρογραφία της κοινωνίας. Αν επιτύχετε να κρατήσετε τον σωστό χαρακτήρα της Φοιτητικής Συντροφιάς, ή κι αν λάβετε άλλες αποφάσεις, ίσως σ'ας βοηθήσουν αυτές οι γνώμες, βγαλμένες, είναι αλήθεια, πιο πολύ από την απάντησή της πράξης παρά από την πράξη την ίδια. Και πρώτα πρώτα, θα δοκιμάσετε μόνοι σας, αν κι όλες μέσα στον νοῦ σας δεν φωλιάζει ένας τέτοιος στοχασμός, πώς πηγή ένατένιση διανοητική δεν είναι ή θεωρία. Πώς ή θεωρία ή επιστημονική με το να μη δίνει αξίες, κλίμακα αξιών, εκείνο δηλαδή που είναι ή βάση της πράξης, ενώ από πριν δεν μπορεί να δώσει κανένα στοιχείο σ' αυτήν, ύστερα για τον ίδιο λόγο, γίνεται πλουσιώτατο δπλοστάσιό σ' όποιαν την κρατεί στα χέρια του, όποιες κι αν είναι οι γνώμες του για τοῦτο ή επιστήμη φανερώνεται στον άνθρωπο της δράσης σ'α μια τεράστια διαλεκτική, και ή παρακολούθησή της και ή ενημερότητα στα επιστημονικά ζητήματα εξ' ίσου ενδιαφέρουν τον άνθρωπο της δράσης όσο και τον επιστήμονα. Έτσι λ. χ. πολύ διασκεδάσαμε πέρσι τέτοιον καιρό στον Έκπαιδευτικό Όμιλο όταν ένας επιστήμων από τους πιο μελετημένους του καιρού του, μα που έκανε το λάθος να αφήσει την επιστήμη όταν αγκάλιασε την πολιτική, πολύ διασκεδάσαμε όταν ο άνθρωπος αυτός για να χτυπήσει τους αντιπάλους του τους κατηγορήσει ότι «δεν έχουν ιδέα από κοινωνιολογία...» Είχε σταματήσει στα χρόνια που ή κοινωνιολογία περνούσε για επιστήμη και χρονολόγησε έτσι μόνος τον εαυτό του.

Η καθαρά επιστημονική, άλλωστε, έννοια της προόδου εξ' αφορμής του φοβερού αυτού κύρους της επιστήμης, ξεχείλισε από τα όριά της, βοηθημένη κι από τον νεωτεριστικό πόθο των νέων κι έγινε το απαραίτητο στοιχείο κάθε πολεμικής που σέβεται τον αυτό της. Την πρόοδο με όλες τις επιφυλάξεις που μπορεί και πρέπει να έχετε σχετικά με την απόλυτη αξία της, την πνευματική, είναι μοιραίο να τη μεταχειρίζοσαστε σ'εκάθε σας αγώνα, με αποτελέσματα, καθώς θα το δήτε, πάντοτε καλά.

Άλλη απόδειξη εκείνου που σ'ας γράφω για την πολεμική αξία της επιστήμης, είναι —κι' ας λένε— το μεγάλο κύρος του αριθμού στη συζήτηση. Οι αριθμοί και ή αναφορά

σε αριθμούς, δίχως να πείθουν (και είπαμε παραπάνω γιατί δεν είναι μορφετό να πείθουν) διαθέτουν πάντα κατά τον άκρατη και τον κανον να ακούει με συμπάθεια και ενδιαφέρον τις όποιες άσπειότητες που τους συνοδεύουν. Άλλα καθώς είναι κι' όλας δύσκολο να ξελέγχονται επί τόπου και πρόχειρα, εξασκούν μ'αν επικίνδυνη γοητεία στους ανθρώπους που δεν έχουν φωνακλάδικη συνείδηση.

Τέλος ή ιστορία, όχι σ'αν αντικείμενο μελέτης, μα σ'αν παράδειγμα, και μάλιστα σ'αν προηγούμενο, δεν παύει να αναφέρεται και από τους άσπυρότερους τιμητές της παράδοσης. Μου λένε μάλιστα πως τώρα στεγνά είχατε κάποιο τέτοιο περιστατικό στη Συντροφιά σας.

Μα το σπουδαιότερο όπλο της κάθε πολεμικής με όπωσδήποτε κοινωνικό περιεχόμενο ανάμεσα στους ανθρώπους, εκείνο που απ' όλα δίνει τα πιο πλούσια αποτελέσματα με τον μικρότερο κόπο, είναι το αυναίσθημα, πηγή του παράδοξου στον κόσμο. Μπορεί κανείς να πει ότι κανένας αγώνας δεν καρποφορεί δλότελα όσο δεν μιλάει στο ανθρώπινο αυναίσθημα. Στους καιρούς των πολέμων τόσο οι πατριώτες όσο και οι άλλοι, τα ίδια επιχειρήματα λένε στους στρατιώτες: τους θυμίζουν τα παιδιά και τις γυναίκες τους, είτε για να τους κάνουν να γυρίσουν πίσω, είτε για να τους κάνουν να τραβήξουνε μπροστά. Όλες οι μεγάλες άνοησίες κι' όλες οι άχρειότερες μικροπολιτικές πράξεις έγιναν πάντα στο όνομα του «φτωχού λαού» κι' από την άλλη μεριά οι μεγάλοι πόθοι όλοι ζήσανε μόνο το ποσοτό τους που πέρασε μες στην καρδιά του ανθρώπου.

Έτσι, πάει λίγος καιρός τώρα, όταν δυο τρία βιβλία βγήκαμε μαζί που χτυπούσαν τους μολοσεβίκους, άπορούσαμε, ένας φίλος μου κι' εγώ, πως δεν βρέθηκε κανείς ως σήμερα έχθρος του μολοσεβικισμού να πιάσει στον αγώνα του το πιο κοφτερό μαχαίρι ενάντια του: τον οίκτο για το «φτωχό λαό» της Ρωσίας που τυραννιέται άδικα.

Άλλα, κατώτερα, μέσα πολεμικής, όπως την ειρωνεία κλπ. κρίνω περιττό να σ'α τα θυμίσω.

Μα όλων των μέσων τούτων αν όχι την ψευτιά, τη σχετικότητα τους τη μεγάλη, θα πρέπει πάντα να έχετε στα μάτια σας. Δεν πρέπει να ξεχνάτε πως όλα τούτα, και οι αγώνες όλοι, κι' ο κόσμος ο ίδιος ο γήινος κι' άστρικός που τους παραστέκει δεν είναι τίποτα παραπάνω από ένα ξεχείλισμα της άτομικής ζωής και μ'αν άβραρία στις άπαιτήσεις της ψυχής μας: «Η βασιλεία ή έμη ούκ έστιν εκ του κόσμου τούτου». Δεν πρέπει να ξεχνάτε πως εμείς αν δείξαμε έχθρότητα σ'ε κείνους που όνομάζον άριστους, δεν το κάναμε από αγάπη στην άστική διάθεση, μα άγκαλιάζοντας και τις δυο μερίδες στην ίδια ανυποληψία και στην ίδια έλλειψη έμπιστοσύνης. Δεν πολεμούμε τον κομμουνισμό με τον πόθο να τραβήξουμε προς τα πίσω, κατά τους άστούς, ίσα-ίσα σ'α μια τελευταία άρρωστημένη γέννα του άστισμού ζητάμε να τον χτυπήσουμε.

Έσείς θα μπορούσατε, άντικρὺ στα δυο παλιά ιδανικά, ελεύθεροι από κάθε πρόληψη να στήσετε ένα τρίτο, πολεμιστές του ανθρώπου. Βαστώντας μέσα την πίστη στον άνθρωπο, τον άνθρωπο τον αώνιο που είσατε Σεις, θ' αγωνιστείτε για κείνον, ξέροντας καλά πως τα όπλα σας είναι τα όπλα της ανθρώπινης άδυναμίας, σχετικά και ψεύτικα.

Και φτάνω στο σκοπό μου που σ'ας έγραφα: αυτές είναι οι μοιραίες άβραρίες για όποιον αγαπάει την πράξη μη νομίζετε πως θα μπορούσατε ακολουθώντας την να λυτρωθήτε ποτέ από αυτές. Και πρέπει μ'α για πάντα, κρίνοντας τις δυνάμεις σας, και την αυτοθυσία σας να δείτε αν μπορείτε να θυσιάσετε τον πόθο της ειλικρίνειας, τον άτομικό, στον αγώνα για την αλήθεια αν πάλι νιώσατε πως δεν μπορείτε να υποταχθείτε στις ανάγκες αυτές, τραβήξτε μοναχοί σας το δρόμο σας έξω από κάθε ομαδική δράση. Κι' αυτό είναι το καλύτερο.

Θά είμουν πολύ εδνυχής αν όλο το γράμμα τούτο το παίρνατε μόνο για ό,τι είναι: μια φωνή μέσα στις άλλες που ακούγονται στις καλές συζητήσεις σας.

Δικός σας

Κ. Θ. ΔΗΜΑΡΑΣ

Κ. ΦΑΛΤΑΪΤΣ

ΟΙ ΠΛΑΝΟΔΙΟΙ ΤΕΧΝΙΤΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Οί πλανόδιοι τεχνίτες ελάχιστα απασχόλησαν τους λαογράφους μας. Λαογραφικό υλικό όμως αφθονο θά ήταν δυνατό να συγκεντρωθεί από την μελέτη της ζωής, των ήθων, των εθίμων, των τόπων καταγωγής, της εργασίας των πλανόδιων τεχνιτών. Πραγματικά είναι περίεργο πώς τόσο λίγο τους προσέξαμε ως τώρα και αφήσαμε να μάς ξεφύγει τόσο πλούσιο υλικό. Πατρίδα των πλανόδιων τεχνιτών είναι δίκαιο να θεωρήσωμε την Ήπειρο αν και υπάρχουν και άλλα μέρη στην Ελλάδα που βγάζουν πλανόδιους τεχνίτες. Από την Ήπειρο ξεκίνησαν για να εξελιχθούν σε μεγαλέμπορους και μεγαλοεπιχειρηματίες, κι αργότερα σε ανθρώπους της επιστήμης, των γραμμάτων, των πλουσιπάρων δωρεών. Και τώρα όμως ένα μεγάλο μέρος από τους Ήπειρώτες ξεκινούν από το χωριό τους με τον τσιντσί του πλανόδιου τεχνίτη στον ώμο. Τα χωριά της Κόνιτσας, τα λεγόμενα Μαστοροχώρια, βγάζουν κυρίως χτίστες, μαραγκούς, σκαλιστές, άγιογράφους, που βρίσκονται σκορπισμένοι σε όλη την Ελλάδα τεχνίτες που είχαν ξεχυθεί άλλοτε σε όλη τη Μικρασία και την Βαλκανική. Τα χωριά των Φιλιατών βγάζουν γανωματῆδες και μπαλωματῆδες που γυρίζουν και αυτοί όλη την Ελλάδα. Στη Σωπική της Βορείου Ήπειρου δεν υπάρχει οικογένεια που να μην έχει ένα και δυο βαρελόδες. Σχεδόν όλοι οι κάτοικοι της Σωπικής είναι πλανόδιοι βαρελόδες.

Τά περισσότερα βαρέλια της Ελλάδος και γενικώτερα της Βαλκανικής βγαίνουν από Σωπικιώτες μαστόρους. Από το Μέτσοβο ξεκινούν χτίστες, μαραγκοί, σαμαράδες, που δια-

μοιράζονται κι αυτοί σε όλη την Ελλάδα, από την Βωβούσα Ξυλοτόμοι, από τή Γιάννενα τσαρουχάδες. Από το Συράκο βγαίνουν όλο ραφτάδες που παλιώτερα λέγονταν καποτάδες, γιατί κυρίως έφτιαναν καπότες ναυτικές. Οί Συρακιώτες καποτάδες ήταν σκορπισμένοι σε όλα τα παράλια της Βαλκανικής και της Αδριατικής. Και τώρα όμως δεν υπάρχει περιφέρεια στον τόπο μας που να μην έχει ένα Συρακιώτη ράφτη, απόγονο Συρακιώτη καποτά. Καποτάδες βγαίνουν από τα γειτονικά χωριά, Καλαρρύτες και Μτσουκι. Οί Καλαρρύτες όμως βγάζαν και βγάζουν κυρίως πλανόδιους χρυσικούς. Μπορεί μάλιστα να πει κανένας χωρίς υπερβολή πώς ή τέχνη του χρυσικού όλη την προκοπή που έσημείωσε μέχρι πρό πνήντα άκρομα χρώνων σε όλη τη Βαλκανική, τη χρωστάει κυρίως στους Καλαρρυτινούς πλανόδιους άσημιτζῆδες που αν και δεν έδούλευαν το χρυσάφι είχαν τον τίτλο του χρυσικού.

Γενικά τά χωριά που βγάζουν πλανόδιους τεχνίτες και στην Ήπειρο, και στην Θεσσαλία, και στη Μακεδονία, και στην Πελοπόννησο, και σε όλη την άλλην Ελλάδα, δεν δίνουνε πολλά είδη τεχνιτών. Γίνεται δηλαδή και στην Ελλάδα ό,τι γίνεται και σε όλους τους τόπους. Κάθε χωριό δίχνει έντε ή δύο ή τρία τό πολύ επαγγέλματα. Κυρίως όμως τό χωριό ζει από μία τέχνη. Υπάρχει κάποιον χωριό στην Ήπειρο, λεγόμενο Χουλιαράδες. Οί χωριανοί του και τώρα ακόμη φτιάχνουν κουτάλια. Παλιώτερα όμως όλο τό χωριό ζούσαν από την τέχνη αυτή. Οί άνδρες γύριζαν και ζούσαν από τά ξύλινα κουτάλια που κατασκεύαζαν και πουλούσαν. Σ' άλλο χωριό της

Ήπειρου στους Χιονάδες όλοι σχεδόν οι χωριανοί καταπιάνονταν με την άγιογραφία. Οί Χιονιαδίτες άγιογράφοι γύριζαν από χωριό σε χωριό και πουλούσαν τις εικόνες τους και ζουγράφιζαν τις εκκλησίες. Οί περισσότερες άγιογραφίες που βρίσκονται στην Ήπειρο στην Θεσσαλία και στην Μακεδονία έχουν βγει από χιονιαδίτες άγιογράφους. Η χιονιαδίτικη όμως αυτή άγιογραφική σχολή άγνοήθηκε, όσο ξέρω απόλυτα απ' αυτούς που άσχολήθηκαν με τους Έλληνες άγιογράφους, αν και τά έργα τους δεν είνε πάντοτε κακά. Και τώρα άκόμα θά τύχει να συναντήσετε, που και που, στα χωριά της Ήπειρου, της Θεσσαλίας, και της Δυτικής Μακεδονίας κανένα γέρο που σύβει κάτω από τό βαρύ, ταγάρι του καθώς γυρίζει τους δρόμους και φωνάζει με την έρρινη ψαλτική του φωνή.

Ο άγιογράφος!

Ο γέρος αυτός και—υπάρχουν ακόμη μερικοί— είναι λείψανο των χιονιαδιτών άγιογράφων, που κατά δεκάδες σ' άλλους καιρούς γύριζαν τη Βαλκανική.

Η ειδικευση όμως της τέχνης σε κάθε μαστοροχώρι είχε φθάσει σε τέτοιο σημείο ώστε να συναντούμε άλλο χωριό κοντά στις Χιονάδες τό Τουρνοβο που οι χωριανοί του φτιάχνουνε μόνο τέμπλα στις εκκλησίες. Και ό,τι είδαμε στους άγιογράφους των χιονιάδων τό ίδιο βλέπομε και στους Ταλιαδόρους ή σκαλιστές του Τουρνοβού γύριζαν φτιάχνοντας τέμπλα από πολιτεία σε πολιτεία κι από χωριό σε χωριό, με λεπτότατες γλυφές, άμβονες, δεσποτικούς θρόνους, προσκυνητήρια. Τά σκαλιστά αυτά έργα των Τουρναβιτών αποτελούν σήμερα τον ωραιότερο κόσμο, όχι μονάχα των εκκλησιών της Ήπειρου και της Αρβανητιῆς, αλλά της Θεσσαλίας, Στερεῆς Ελλάδας, της Μακεδονίας, Αγίου Όρους, της Θράκης, και των Νησιών.

Η τέχνη με τη δημιουργία μεγάλων άστικιών κέντρων, με την τελειοποίηση των μέσων συγκοινωνίας, με την ανάπτυξη της βιομηχανίας γίνεται από πλανόδια, μόνιμη, αλλά οι πλανόδιοι τεχνίτες θά περάσουν πολλές γενεές ακόμη ως που να χαθούν και νά απορροφηθούν από την μόνιμη τέχνη. Νέες τέχνες άδιάκοπα δημιουργούνται και νέοι πλανόδιοι τεχνίτες, κήρυκες της νέας τέχνης βγαίνουν και γυρίζουν στις πολιτείες και στα χωριά. Γι' αυτό τό λόγο τά μαστοροχώρια μπορεί να χάνουν την παλιά τους

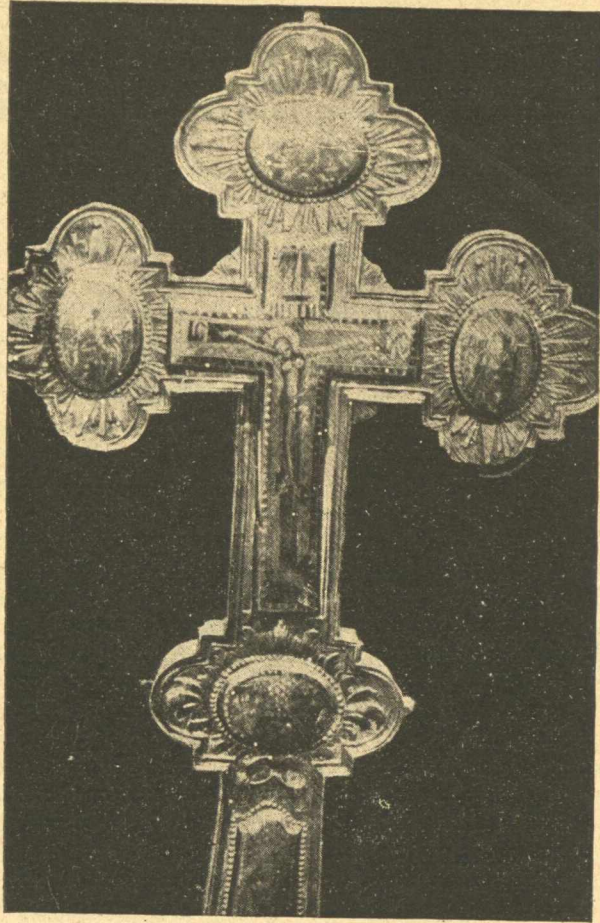
παράδοση και την παλιά τους άκμή, πάντα όμως εξακολουθούν να υπάρχουν και πάντα πασχίζουν να προσαρμοστούν στη νέα πραγματική κατάσταση.

Στη Θεσσαλία ο πλανόδιος τεχνίτης φαίνεται πώς είναι νεώτερος και πώς έχει δημιουργηθεί κατά ένα μεγάλο μέρος από έπιδραση των τεχνιτών της Ήπειρου. Τά πεδινά μέρη δεν εύνοούσαν την ανάπτυξη τεχνών και μονάχα τά όρεινά άργά ή γλήγορα φανέρωναν έστίες τέχνης και τεχνιτών.

Σήμερα τά χωριά του Άσπροποτάμου Τρικάλων πρέπει να θεωρηθούν χωριά πλανόδιων τεχνιτών. Οί τέχνες των Άσπροποταμιτών δεν ανήκουν σε κείνο που λέμε κυρίως τέχνη, δεν μπορούμε όμως πάλι να μη θεωρήσωμε τους Άσπροποταμίτες τεχνίτες άφου στη λέξη τέχνη δίνουμε μία τόσο πλατειά σημασία. Οί Άσπροποταμίτες είναι πλανόδιοι στραγαλάδες, ζαχαροπλάστες, σαλεπιτζῆδες. Οί ίδιοι πουλούν δαδί, ψήνουν κάστανα και καλαμπόκια, κάνουνε και τό λούστρο. Τά χωριά του Άσπροποτάμου είναι όρεινά. Τό χειμώνα αφήνουν οι Άσπροποταμίτες τά χωριά τους και κατεβαίνουν στην Αθήνα, Θεσσαλονίκη, Βόλο, Χαλκίδα, Πάτρα, στα μικρότερα κέντρα, μέχρι και των μικρότερων χωριών για να ζήσουν με μία από αυτές τις τέχνες. Τό καλοκαίρι από του Αγίου Γεωργίου και πέρα, αφήνουν οι Άσπροποταμίτες τους τόπους που δουλέψαν και ανεβαίνουν στα όρεινά και θροσερά χωριά τους. Η ράτσάς μεταχειρισθούμε αυτή την έκφραση—των πλανόδιων Άσπροποταμιτών, είναι πολύ φιλοπρόδοη και πολύ περίφραση. Στα Τρίκαλα, στην Καλαμπάκα, στη Λάρισα, στην Καρδίτσα, που βρίσκονται τόσο κοντά με τά χωριά του Άσπροποτάμου δεν θά συναντήσετε Άσπροποταμίτη σαλεπιτζῆ ή στραγαλά, ή καστανά, ή καραμελά, ένω τά μέρη αυτά είναι γεμάτα από Ήπειρώτες και Αρβανίτες. Οί Άσπροποταμίτες δεν καταδέχονται να κάνουν την τέχνη τους στα άστικιά κέντρα της περιφέρειας των. Όταν προκόψουν στην Αθήνα, Θεσσαλονίκη, Πάτρα Χαλκίδα, κ.λ.π. από την δουλειά του σαλεπιού, της καραμμέλας, των στραγαλιών ή του λούστρου τότε θά γυρίσουν στα Τρίκαλα, ή στη Λάρισα, ή στην Καλαμπάκα, ή στην Καρδίτσα και θά εγκατασταθούν εκεί σαν σοβαροί νοικοκυραίοι μαγαζάτορες και μεγαλέμποροι. Από τη Μακεδονία, πηγή μεγά-

Σταυρός του Τσιμούρη

μένιο σταυρό με λεπτότατη χαρακτηριστική τέχνη, που και γι' αυτόν δεν ήξεραν τίποτα. Ο σταυρός είναι σίγουρα του Αθανάσιου Τσιμούρη, έχει την συνειδησμένη σφραγίδα του Α. Τ. και χρονολογία 1797. Και του σταυρού αυτού παραθέτω την φωτογραφία, άτυχώς όχι τόσο καθαρή στις λεπτομέρειες.

Ντύματα όμως ευαγγελίων άσημένα με τὰ σχέδια των Τσιμούρηδων υπάρχουν χιλιάδες ίσως σε όλη την Ελλάδα. Και στις εκκλησίες, των Αθηνών και στα χρυσοχοεία των Αθηνών και των έπαρχιών θά βρήτε

ευαγγέλια με αυτά τὰ ντύματα. Τὰ άσημένα αυτά ντύματα είναι πάγκοινα στις ελληνικές εκκλησίες, χωρίς όμως να έχουν βγει από τὸ χέρι του Τσιμούρη. Είναι δουλειά βγαλμένη από δεύτερο και τρίτο χέρι, όπως λένε οί χρυσοί. Από τὰ γνήσια ντύματα έκαναν οί νεώτεροι χρυσοί καλούπια. Κατόρθωσαν έτσι να έχουν τύπους της δουλειάς του Τσιμούρη, δέν διατηροδν όμως τὴ λεπτότητα των γραμμών ούτε έχουν τὴ θαυμάσια έπεξεργασία πουχουν τὰ γνήσια. 'Ακοϋστε τι λέει κι' ο Γρηγόριος Βασιλάς :

Πάνε τώρα λέγει σαράντα ως πενήντα χρόνια! Ένας Καλαρρυτιώτης γύριζεν από τὸ χωράφι του μιὰ νύχτα κι' άκουσε να σκάβουν έξω από τὸ χωριό. Έκείνοι που σκάβανε φύγανε όταν άκουσα, τις πατημασιές. 'Ο άνθρωπος πήγε εκεί και ηύρε σ' ένα λάκκο πολὺ άσημικό πουδειχε νανε τῆς τέχνης του Τσιμούρη. Πολλὰ ήταν μισοτελειωμένα θὰ τὰ είχαν κρύψει φαίνεται οί Τσιμούρηδες τότε που φύγανε. Μπορεί να κρατήθηκεν από παράδοση, γνωστός ο τόπος που κρύφτηκαν τὰ πράγματα. Αὐτός που τὰ ηύρεν ήταν συγγενής μου και λέγονταν Γεώργιος Μαντζαβίνης. Τάφερε και τὰ πούλησε στα Γιέννενα. 'Ανάμεσα στ' άλλα ήταν και ένα τετραβάγγελο γνήσια δουλειά του Τσιμούρη που τὸ άγόρασε ο χρυσοκός ο Μπίζος. 'Από αυτόν τὸ πήρε μιὰ 'Αγγλίδα περιηγήτρια.

'Ο Γρηγόριος Βασιλάς τελειώνει με αὐτὴν τὴν πληροφορία:

— Έδὼ και σαράντα χρόνια εἶχα άκούσει, πὼς στὴ Λεπενίτσα των Τρικκάλων ήσαν κάτι άπόγονοι των παραγυιῶν του Τσιμούρη και

είχαν μερικὰ κούνια. Φαίνεται πὼς στα Καλαρρυτα ήξεραν τὸ μέρος που είχαν κρυφτει τὰ κούνια και τάκλεψαν. Οί Τσιμούρηδες όμως θὰ είχαν πολλοὺς κρυψῶνες γιατί δὲ βρέθηκαν όλα τὰ κούνια ἢ οί παραγυιοί θὰ πήραν ο καθένας και ένα μερικὸ κι' έτσι χάθηκε τόση δουλειά.

Αὐτὲς είναι οί πληροφορίες για τὸς Τσιμούρηδες και για τὴν τέχνη τους. Μιὰ τέχνη που θεωρήθηκε και ήταν πραγματικὰ άριστη. Χρειάζεται όμως άσσιωμένη έρευνα για τὴν ζωὴ και για τὸ έργο των Καλαρρυτιῶν γενικὰ χρυσοκῶν, για να συγκεντρωθοῦν τὰ στοιχεῖα εκείνα που θὰ μᾶς δείξουν πὼς φανερώθηκε πὼς πρόκοψε και πὼς άπλώθηκε ἢ άργυρουργικὴ στην Ελλάδα. 'Η τέχνη αὐτὴ με τὴν μεγάλη λαογραφικὴ σημασία της άφοῦ δέν υπήρχε χωριό που να μὴ έχει περαστικό ἢ μόνιμο τὸ χρυσοκὸ του, και σπίτι και άνδρας ἢ γυναίκα που να μὴν έχει τὰ «άσήμια του» πρέπει σίγουρα να μελετηθεῖ με άγάπη άληθινή.

Κ. ΦΑΛΤΑΪΤΣ

Η ΚΟΥΚΛΑ

Κάθε άνθρωπος πούχει πατήσι τὰ σαράντα ἔχει πάρει λίγο πολὺ φόρα: Τὸ ρέμα τῆς ζωῆς του ἔχει πιά χαράξει τὴν κοίτη του, τραβάει μὲ τὸ δικό του τὸ ρυθμὸ. Ἡ ζωὴ γιὰ τὸ σαραντάρη, πούχει μάλιστα οἰκογένειο, παιδιά, ἐργασία ὀρισμένη, ἔχει πάψει σχεδὸν νὰ κρύβει ἐκπλήξεις. Ἐνας τέτοιος ἄνθρωπος δύσκολα σταματᾷ στὸ δρόμο του γιὰ νὰ κάνει καινούργιες γνωριμίες ἢ νὰ ξανανιώσει παλιές. Ὁ Γιάννης ὁ Πάστρας εἶχε ἀκόμα ἓνα λόγο νὰ μὴ χασομεράει καθὼς ἀνέβαινε τὸν κεντρικὸ δρόμο τῆς πρωτεύουσας ἐκεῖνο τὸ καλοκαιρινὸ πρῶτ. Ἡ γυναίκα του εἶχε ξυπνήσει μὲ πόνους, τοὺς κανονικοὺς πόνους τῆς γέννας. Κι' ὅσο κι' ἂν ἡ γέννα αὐτὴ ἦταν ἡ τέταρτη, πάντα εἶχε τὶς φασαρίες τῆς καὶ τὴν ἀνησυχία τῆς. Ὁ Πάστρας ἔπρεπε νὰ εἰδοποιήσῃ τὴ μαμή, νὰ ψωνίσει ἀπ' τὸ φαρμακεῖο τὰ χρειαζόμενα γιαιτρικὰ καὶ βαμβάκια, νὰ περάσει ἀπ' τὴν ἀγορὰ νὰ βρεῖ κανένα φτηνὸ κοτόπουλο, νάπερνε καὶ τίποτα γλυκὰ ἀπ' τὸ ζαχαροπλαστεῖο νὰ γλυκαινόντουσαν, ἔτσι γιὰ τὸν καινούργιο γιού, (ὁ Πάστρας ἦτανε σίγουρος πὼς καὶ τὸ τέταρτο αὐτὸ παιδί του θάτανε ἀγόρι), κι' ὅλα αὐτὰ ἔπρεπε νὰ γίνονταν βιαστικὰ γιὰ νὰ πρόφτανε ἔγκαιρα καὶ στὴ δουλειά του. Μόλα ταῦτα μιά φυσιογνωμία πού ἀντίκρουσε ἀπὸ μακρὰ νὰ κατεβαίνει τὸ ἔρημο ἀκόμα ἀπὸ κόσμῳ πλατὺ πεζοδρόμο τὸν παραξένεψε καὶ τοῦκοψε λίγο τὴ φόρα του. Τὸν παραξένεψε πρῶτα πρῶτα τὸ ἀλλόκοτο παρυσιαστικὸ αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου: ξερακιανός, μᾶλλον ψηλός, ἀλλὰ περπατοῦσε λίγο καμπουριασμένος καὶ μὲ λυγισμένα γόνατα. Φοροῦσε ψάθινο παναμά πλατύγυρο σὲ σχῆμα ρεμπούμπλικας, εἶχε στρογγυλὰ γυαλιὰ καὶ μακρὰ μαύρη γενειάδα.

«Τὶ περίεργο! σκέφτηκε ὁ Πάστρας μόλις τὸν εἶδε ἀπὸ μακρὰ, ἀπὸ τὴν περπατησιά του καὶ τὰ γυαλιὰ του θάλεγα πὼς εἶναι ὁ Θειοφάνης ὁ Δάνδολος!» καὶ μὲ τὴ σκέψη αὐτὴ κι' αὐτὸ τόνομα, πού πρόβαλε ξαφνικὰ ἀπὸ τὰ βάθη τοῦ περασμένων καιρῶν, παραξενεύτηκε περισσότερο. Μιά ὁλόκληρη ζωὴ, ἡ μαθητικὴ του ζωὴ, σβυσμένη ὀλίγε, παρουσιάστηκε ξαφνικὰ ζωηρότατη στὸ νοῦ του, μὲ ξεχασμένα περιστατικὰ καὶ πρόσωπα, σὰ νὰ σηκώθηκε μιά αὐλαία κι' ἄρχισε νὰ βλέπει στὴ σκηνὴ τὸν ἑαυτό του παιδί μ' ἄλλα παιδιά νὰ παίζουν κάποιο ἔργο, γνωστὸ του, μὲ τόσο παλιὸ καὶ λησμονημένο. Θυμήθηκε τὸ ἀσθενικὸ αὐτὸ παιδί μὲ τὰ γυαλιὰ, ψηλὸ κι' ἀδύνατο σὰ λελέκι, λίγο καμπουριασμένο καὶ μὲ λυγισμένα κανιά, ποῦ τοῦδειχνε τοῦ Πάστρα περίεργη συμπαθία. Ἦθελε πάντα νὰ κάθεται μαζί του στὸ θρανίο καὶ νὰ πηγαίνει στὸ σπίτι του νὰ διαβάζουνε μαζί, κι' ὁ Πάστρας τὸν ὑπόφερνε γιὰ ἦταν πάντα καλόβολος κι' ἐπροτιμοῦσε νὰ στενοχωρηθεῖ ὁ ἴδιος παρὰ νὰ χαλάσει χατῆρι. Αὐτὸς μ' ὅλη τὴ συμπάθεια τοῦ παιδιοῦ, τὸν ἀντιπαθοῦσε κι' εἶχε ἀπὸ τότε καταλάβει πὼς ἡ ἀγάπη μονάχη τῆς δὲ φτάνει γιὰ νὰνάψει ἀγάπη καὶ στὸν ἄλλον. Τὸν ἀντιπαθοῦσε γιὰτ' εἶχε κάτι τὸ παγερὸ στὸ χνώτο του: ἦταν ἀδύνατος, ἄσπρος μὲ ἀφτιά πού φέγγανε, θαμπὰ μάτια πίσω ἀπὸ τὰ στρογγυλὰ γυαλιὰ του καὶ λεπτὰ ἄσπρα χεῖλια. Τὸ πρόσωπό του ἔμοιαζε κοριτσιότικο καθὼς καὶ τὰ χέρια του μὲ τ' ἄσπρα, μακρουλά, κοκκαλιάρικα δάχτυλα, πού κάθε τόσο τᾶκανε νὰ τρίβουν...

Ἐνῶ ὁ νοῦς τοῦ Πάστρα παρακολουθοῦσε μὲ ζῆλο τὶς σκηνὲς αὐτὲς ἀπὸ τὰ περασμένα, πού ἀλλάζανε γλήγορα σὰν εἰ-

κόνες πανοράματος, ἐπροχωροῦσε τὸ δρόμο του, κι' ὅσο κοίταζε τὸν ἄνθρωπο μὲ τὴ γενειάδα πού ὄλο κι' ἐπλησίαζε, τόσο ἐπρόσφερνε τὴ γνωστή του αὐτὴ φυσιογνωμία. «Ἐχει γοῦστο νάνα αὐτός! σκεφτότανε ὄλο καὶ πιότερο παραξενεμένος. Γιὰ φαντάσου! νάχουν περάσει τόσα χρόνια, νάχει κανεὶς γεράσει καὶ ξαφνικὰ νὰ βλέπει ἓναν παλιὸ συμμαθητὴ του, ἡλικιωμένον κι' αὐτὸν φυσικὰ, ἀλλαγμένον, καὶ μάλιστα μὲ γένεια καὶ νὰ τὸν θυμάται! Νάναί τάχα αὐτός;...» Φαίνεται ὅμως πὼς κι' ὁ ἄνθρωπος μὲ τὸν παναμά θὰ ἔκανε τὶς ἴδιες σκέψεις ἀπ' τὴ στιγμή πού ἀντίκρουσε τὸν Πάστρα, γιὰτι εἶχε κοντοσταθεῖ, τὰ μάτια του ἄστραψαν ἀπὸ εὐχαρίστηση πίσω ἀπ' τὰ στρογγυλὰ γυαλιὰ του, σήκωσε τὸ σκυμμένο του κορμί κι' ἀνοιξε τὴν ἀγκάλιά του:

«Γιάννη!

—Ἐσύ σαι, Θειοφάνη;»

Τὸν ἀγκάλιασε καὶ τὸν φίλησε στὸ στόμα. Ὁ Πάστρας ἔνοιωσε στὰ χεῖλη του τὶς τρίχες ἀπὸ τὰ μουστάκια του καὶ τὰ γένεια του καὶ θυμήθηκε πιά διὰ μᾶς τὴν ἀντιπάθεια πού τοῦχε μὰ καὶ ὅλα τὰ καθέκαστα τῆς μαθητικῆς ζωῆς πού κάνανε μαζί. Τὶ περίεργο! Τὸν κοίταζε τώρα πού καταφραριστήμένος ἔτριξε τὰ δάκτυλά του καὶ μέσα στὴν κορνίζα τοῦ παναμά του καὶ τῆς γενειάδας του ἀναγνώρισε τὸ ἴδιο ντελικάτο κοριτσιότικο χλωμὸ πρόσωπο μὲ τὰ λεπτὰ ἄσπρα χεῖλια καὶ τὰ θαμπὰ μάτια πίσω ἀπ' τὰ γυαλιὰ, πού τώρα εἶχαν βουρκώσει ἀπ' τὴ συγκίνηση καὶ δάκρυα κίολας γυάλισαν στὶς κώχες τους. Τὸν εἶδε πάλι τὸν ἴδιο, λίγο καμπουριασμένο ὅπως ἦταν τότε παιδί, καὶ θυμήθηκε πού τὸν εἶχαν ἀπαλλάξει ἀπὸ τὴν γυμναστική, γιὰτι φοβότανε μὴν πάθει ἡ καρδιά του. Θυμήθηκε πού τοῦχε προσκολληθεῖ σαν ἴσκιος του καὶ στὸ πλῆθι του καὶ στὸ γυμναστήριο ἀκόμα, καὶ πού ποτὲ δὲ δοκίμαζε νὰ παρατρέξει κι' αὐτὸς ἢ νὰ πηδήσει κι' ἂν τόκανε καμιά φορὰ πού τὸν ἔσπρωχναν οἱ ἄλλοι, ἦταν τόσο ἀδέξιος καὶ ἀστειός. Θυμήθηκε μιά φορὰ πού ἀποφάσισε νὰ μπεῖ κι' αὐτός στὴ θάλασσα νὰ κολυμπήσει. Εἶχε φορέσει ὁλόκληρο κοστούμι μάλινου ἐνῶ ὁ Πάστρας καὶ τ' ἄλλα παιδιά κολυμποῦσαν ὁλόγυμνα. Κι' εἶταν τόσο τριχωτὸς στὸ μπράτσο του καὶ στὰ κανιά του σὰ γορίλλας καὶ τόσο ἀστειός ὁ ντυμένος

αὐτὸς ἀνάμεσα στοὺς ἄλλους τοὺς γυμνοὺς πού γυάλιζε σὰ μπρούτζινη ἢ πέτσα τους στὸν ἥλιο! Πού νὰ κάνει τότε ὁ Θειοφάνης τὴν κουτουράδα νὰ μπεῖ στὸ νερό! Τ' ἄλλα παιδιά τὸν πιτσίλισαν μὲ νερὰ καὶ τέλος τὸν πήρανε σηκωτόν, ἐνῶ βέλαζε σὰν κατσίκια καὶ τὸν ἔρριξαν μὲ τὸ στανιὸ μέσα στὴ θάλασσα. Καὶ τί ἀγωνία εἶχε τραβήξει τότες ὁ Πάστρας γιὰτι ὁ Θειοφάνης ἐλυποθύμησε καὶ αὐτὸς τὸν ἔβγαλε ἔξω καὶ τρόμαξε νὰ τὸν συνεφέρει. Καθὼς τώρα τὸν κοίταζε χαρούμενος καὶ τὸν ρωτοῦσε νὰ μάθει τὰ δικά του, ὁ Πάστρας θυμήθηκε τὴ λυποθυμία του ἐκεῖνη, τὸ μελάνιασμα τῶν χειλιῶν του καὶ τὰ μαλλιαρὰ κοκκαλιάρικα του μπράτσα πού τοῦ τάρριβε γιὰ νὰ τὸν συνεφέρει.

«Λοιπόν, Θειοφάνη; Τί γίνεσαι βρὲ ψυχῆ; Βρίσκεσαι σ' αὐτὴ τὴ ζωῆ; τὸν ρωτοῦσε μὲ ψεύτικο ἐνδιαφέρον ὁ Πάστρας, παραξενεμένος κι' ὁ ἴδιος πού αὐτὸ τὸ παρλιακό, αὐτὸ τὸ ψοφίμι ζοῦσε ἀκόμα. Γιὰ νὰ μὴν καταλάβει ὅμως ὁ Θειοφάνης τὴ σκέψη του, ἐπρόσθεσε: Μὲ τοὺς πολέμους εὐκόλα θαρρεῖ κανεὶς πεθαμμένο ἓνα πρόσωπο πούχει πάψει νὰ τὸ βλέπει.

«Μπᾶ, καίμενε, δὲν πῆγα ἐγὼ στὸν πόλεμο. Μ' ἐξαίρεσαν, ἀπὸ τὴν καρδιά μου. Εἶμαι καθηγητῆς, Γυρίζω στὶς ἐπαρχίες, τώρα πιά εἶμαι ἐδῶ, στὸ γυμνάσιο. Εἶμαι παντρεμένος, ἔχω ἓνα σπιτάκι δικό μου, θυμάσαι τὸ σπιτί μου; ἔ, τόχω διορθώσει τώρα, τόχω κάνει βιλίτσα. Ἡ μαμά μου ἔχει θεάνει, χρόνια τώρα. Τὴ θυμάσαι τὴ μαμά μου, δὲ τὴ θυμάσαι; Τώρα ζῶ μὲ τὴ γυναίκα μου. Πόσο θὰ εὐχαριστηθεῖ ἄμα σὲ ἰδεῖ Σὲ γνωρίζει, τῆς μιλῶ πολὺ γιὰ σένα πάντα σὲ θυμόμαστε. Ἐλα, θὰ πάμε τώρα στὸ σπιτί, δὲ θὰ πάω στὸ μάθημα, ἡ χαρά μου εἶναι τόσο μεγάλη. Θὰ φάμε μαζί τὸ μεσημέρι, πρέπει νὰ σὲ ἰδεῖ, νὰ σὲ γνωρίσει ἡ Ἀμαλία...»

Συνάμα εἶχε περάσει τὸ μπράτσο του στὸ μπράτσο τοῦ Πάστρα καὶ τὸν τραβοῦσε, σὰ νὰ φοβότανε μὴν τοῦ φύγει.

«Μὰ γιὰ στάσου, ἀδερφέ, διαμαρτυρήθηκε ὁ Πάστρας, μήπως νομίζεις πὼς εἶμαι ἀκόμα τὸ ξένοιαστο παιδί πούκανε πάντα τοῦ κεφαλιῦ του; Πάμε πρὸς τὰ ἐδῶθε γιὰτι εἶμαι βιαστικὸς καὶ σοῦ λέω...»

Ἐπροχώρησαν μαζί πρὸς τὸ πάνω, χωρὶς νὰ τοῦ ἀφίσει τὸ μπράτσο ὁ Θειοφάνης. Ἐνῶ μὲ πρῶτη μάτια φαινότανε ψηλὸ ἀνά-

στημα, τώρα έμοιαζε μάλλον κοντός και κατορθωτικός καθώς περπατούσε με λυγισμένα κανιά πλάι στη γιομάτη και ἴσα κορμοστασιά του Πάστρα.

«Πού λές, είμαι κι' εγώ παντρεμένος, εξακολούθησε αυτός, με κάποιον τόνο στεναχώριας που τούφερε η θύμιση των δικών του και η γνωστή του αντίπαθεια για το Θειοφάνη, που κι' αυτή τον έπιασε ξαφνικά και του βαστούσε τη καρδιά, όπως ο Θειοφάνης του βαστούσε το μπράτσο, έχω τρία παιδιά, φίλε μου, και πάω για το τέταρτο. "Αστα! Ο πόλεμος μ' ἄφησε δίχως δουλειά και μόλις έχω λίγον καιρό που κάτι έβαλα μπρός. Φασαρίες, σκοτούρες, σκέψου μονάχα πώς τρέχω τώρα για μαμμή, γιατί η γυναίκα μου κοιλοπονάει σήμερα και μην τὰ ρωτάς... μελαδες, έξοδα, βάσανα, βάσανα!

Έννοείται πως αυτά τάλεγε με το συνειδημένο γελαστό που ύφος, πούκανε τη ξουρισμένη του φάτσα να φαίνεται πάντα ευχαριστημένη, κι' αυτό κι' ο Θειοφάνης δεν έδειξε να τούκταναν καμιάν έντύπωση.

«Ελα καιμένε, τούλεγε και κοντοστεκότανε τραβώντας τον από το μπράτσο, μην κάνεις έτσι, ἄσε τώρα τις προφάσεις. Θάρθεις σήμερα κιόλα να κανουμε αρχή, να σε γνωρίσει η 'Αμαλία. "Υστερα θάρχεσαι συχνά, θαρχόμαστε κι' εμείς στο σπίτι σου. . . »

Ο Πάστρας άρχισε ν' άγορεύει, να δείχνει στενοχωρημένος, όμως με το γέλιο πάντα στο μούτρο του: «Μά εμείς, είπε, δε δεχόμαστε φίλε μου, δε σκετιζόμαστε, είμαστε πολὺ στενόχωρα, μικρό σπίτι, τὰ νοίκια βλέπεις, εἶν' ἀκριβά, κι' έπειτα εγώ τώρα έχω τη γένα, δε μπορώ να λείψω... »

Ο Θειοφάνης έπέμενε. Είχε σταματήσει και κοίταζε το φίλο του σχεδόν με δάκρυα στα μάτια. «Εδειχνε μια φάτσα τόσο δυστυχισμένη, τόσο απελπισμένη, που ο Πάστρας άρχισε να τον λυπάται. Ήταν ο χαρακτήρας του τέτοιος: μπορούσε να τὰ βάλει με το μεγαλύτερο εμπόδιο, με το χειρότερο έχτρο, όμως υποχωρούσε πάντα μπροστά στην άδυναμία.

«Σήμερα δε μπορώ, επρόσθεσε συγκαταβατικά, άλλη μέρα σου το υπόσχομαι.»

«Λοιπόν αῦριο! Είπε ο Θειοφάνης και ξανάφεξε η έλπίδα στα γυαλιά του. Και με παιδική χαρά επρόσθεσε: Αῦριο είναι Κυριακή. Εγώ δεν έχω μάθημα. Θα πάω μόνο τὰ παιδιά στην εκκλησία' ξέρεις έχω το μά-

θημα των θρησκευτικών και μ' άρέσει να τὰ πηγαίνω εγώ ταχυικά τὰ παιδιά στην εκκλησία. "Ερχεσαι και σύ; Έκει στην Ανάληψη, στη γειτονιά μας, θυμάσαι; Τὴν έχουν καινούργώσει τώρα, έχει γίνει ὁμορφη εκκλησία' θα μιλήσω κιόλα, έλα να μ' ακούσεις. Κι' ύστερα θα πάμε μαζί στο σπίτι, έλπίζω να σ' άρέσει η φωλιά μας. "Εχουμε κήπο, δέντρα, άνθη. Θα μὰς παίζει η 'Αμαλία στο πιάνο, θα ψάλλουμε. "Ελα έλα, σε παρακαλώ, μη λές ὄχι.» Και κοίταζε τον Πάστρα με τόσο άγωνία που αυτός παρασύρθηκε. Τούταξε να πήγαινε την άλλη μέρα και αποχαιρετίστηκαν.

Δεν είχε κάνει δυό βήματα ο Θειοφάνης που στάθηκε πάλι και φώναξε: «Γιάννη, θάρθεις και στην εκκλησία; κι' αφού πήρε άρνητική απάντηση γύρισε πιά και τράβηξε το δρόμο του.

Ο Πάστρας στάθηκε μια στιγμή και τον κοίταξε που προχωρούσε με τὰ λυγισμένα του γόνατα, που τούδιναν τώρα έναν άερα σά να περπατούσε χορεύοντας. Είδη την καμπουρίτσα του και τον παναμά του που χάθηκαν χορεύοντας ανάμεσα στον κόσμο που είχε άρχισε να κυκλοφορεί πυκνότερος στο πεζοδρόμιο και διαμᾶς θυμήθηκε τὰ δικά του και ξανατέρνοντας τη συνειδημένη του φόρα τράβηξε το δρόμο του. Στ' άλλα του βάσανα είχε προσθέσει πρωτῶ κι' ένα βάσανο ακόμα, την έννοια να φίσει την άλλη ημέρα το σπιτάκι του και την ήσυχιά του και να πάει να κάνει πορεία με δυό ανθρώπους που τον έναν ούτε τον εγνώριζε και τον άλλον σχεδόν τον εσυχαινότανε.

* *

«'Αχ, θεέ μου, μονολογοῦσε την άλλη μέρα προς το μεσημέρι, κατεβαίνοντας βιαστικός από το σπίτι του για να πάρει το τράμ να πάει στο σπίτι του Δάνδολου. στην άλλη άκρη της πόλης, ἄχ, θεέ μου, γιατί να βασανίζομαι έτσι; Πώς είμαι φτιασμένος, που να πάρει ο διάβολος, θεέ μου, να μη μπορώ να χαλάσω χατήρι κανενός και να βασανίζομαι διαρκώς για τους άλλους; » Είχε ξαγουπνήσει ὅλη τη νύχτα, μ' ὄλον που ήταν κατάκοπος από τὰ τρεχάματα της ημέρας. Τελοσπάντων τὰ πράματα πήγαν καλά και προς τὰ ξεμερώματα η γυναίκα του έβγαλε στον κόσμο ένα άγοράκι γερό και μεγαλόσωμο, πράμα που τον ευχαρι-

στησε φοβερὰ τον Πάστρα. "Όσο να καταλαγιάσει μια στιγμή, τον ξύπνησαν πάλι να τότε ρωτήσουν αν το φαί έπρεπε να το στείλουν στο φούρνο ή να το μαγέρευαν στο σπίτι. Η λεχώνα, βλέπεις, έπρεπε να ήσυχάσει κι' έκανε αυτός τώρα χροή νοικοκυράς. "Υστερα χρειάστηκε να συμβουλέψει τάλλα του παιδιά να μη θορυβούν και τους βρήκε ένα παιχνίδι να παίζουν ήσυχα και χωρίς φωνές στην αυλή. Τέλος η ώρα περνούσε. Νευριασμένος από τη σκασίλα που ένιωθε για εκατομμυριοστή φορά, πόσο ήταν ήλιθιος να τάξει μ' ευκολία κι' ύστερα να βρίσκεται διαρκώς μεπεδμεμένος, προσπαθώντας να ξεπληρώσει τὰ τάματά του, ξουρίστηκε βιαστικά και λίγο έλειψε να κόψει τη μύτη του. Και να τελοσπάντων που πηγαίνει στοῦ Θειοφάνη, στοῦ Θειοφάνη του Δάνδολου του συμμαθητή του, ξαγουπνισμένος, ανάλλαρος και με μια ξουραφιά στο μάγουλο, που μάτωνε ακατάπαιτα.

Χαιρότανε που το τράμ εκυλούσε γλήγωρα (να πούμε την αλήθεια χαιρότανε που απόχτησε κι' άλλο άγοράκι, και προτιμούσε να χαιρέται αυτή τη χαρά παρά να λυπάται με τὰ τόσα του βάσανα) και κρουφογελοῦσε. «'Ακούς, ακούς! σκεφτότανε πιέζοντας το μάγουλό του με το μαντύλι του, πούχε κιόλας γιομίσει κόκκινες βούλες, μα ἤμουνα εγώ τώρα να φύγω από το σπίτι και τί, για να πάω να φάω στο σπίτι ενοῦ ανθρώπου, που τον είχα ξεχάσει, αν ζει κι' αν υπάρχει, που τον συχαινόμουνα κι' επιτέλους από πού κι' ως πού; Χαί στο καλό! » και γελοῦσε μόνος του για το χαρακτήρα του.

Αντίκρου του στο τράμ καθότανε μια εὔσωμη κυρία με την κόρη της, παιδοῦλα ὡς δεκα χρόνων, εὔσωμη κι' αυτή και παγομοιότυπο της μάνας της. Μάνα και κόρη ξεχείλιζαν από άσπρη παχειά σάρκα. Είχαν κατακόκκινα από φυσικό τους, σαρκωμένα χείλια. Τὰ μπράτσα της κυρίας, ο λαιμός της, η τροχηλιά της, έδειχναν μια μογαριταρένια άσπρη γύμνια, και στο σιήθος της ξεχώριζε η βαθουλή γραμμή που έκαναν ένωμένα τὰ στήθια της. Το κοριτσάκι έδειχνε γυμνά τὰ παχειά του πόδια πολὺ απάνα από τὰ γόνατα. Μια δροσιά μα και μια πρόκληση έβγαινε απ' αυτή την άσπροόδεμη σάρκα, που τον Πάστρα τον εσκαντίλιζε, τον άηδίαζε και τον ενεύριαζε περισσότερο. Για μια στιγμή σκέφτηκε να μην πάει καθόλου

στοῦ Δάνδολου, παρά να γυρίσει με το ἴδιο τράμ στο σπίτι του να φάει και να κοιμηθεῖ, πούχε τόσο ανάγκη από ύπνο. Τόχε κιόλας αποφασίσει, διαν, νάσου σε μια στάση του τράμ, μαζί με το στύλο του ηλεκτρικοῦ επρόβαλε κι' ο Δάνδολος με τον παναμά του και τη γενειάδα του, και με φωνές και χειρονομίες τον καλοῦσε να κατέβει:

«Γιάννη! Έδώ, Γιάννη! Έδώ! »

Ο Πάστρας κατέβηκε και βρέθηκε πάλι στην άγκαλιά του συμμαθητή του μόλις πάτησε το πόδι του χίμω. Αυτή τη φορά όμως έστριψε το μούτρο του, από φόβο μήπως ο Θειοφάνης τότε φιλοῦσε πάλι στο στόμα.

«'Από δώ! Πάμε λοιπόν! Είχαμε ανησυχήσει. "Αν δεν έχόσουν θα κλαίγαμε από τό κακό μας.» Και πιάνοντίς τον απ' το χέρι τον τραβούσε με ανυπόμονα βήματα και νευρικά χαρούμενο πρόσωπο, χωρίς να προσέχει την άθμια του Πάστρα που τούχε σχεδόν σβύσει και το χαμόγελο απ' τὰ χείλια. Αυτός ένιωθε μελαγχολία μαζί και άηδία, χωρίς να μπορεί να εξηγήσει το γιατί. 'Ακόμα δε μπορούσε να εξηγήσει γιατί βασανιζότανε ξαφνικά από την περιέργεια να μάθαινε αν ο συμμαθητής του είχε παιδιά, και γιατί δεν τολμούσε να τὸν ρωτήσει.

«Νά, η φωλιά μας! Το θυμά αι το σπίτι μου; άγνωριστο ε; » είπε ο Θειοφάνης σταματώντας μπροστά σ' ένα πεζούλι με σιδερένια κάγκελα, απ' όπου ξεχείλιζαν προσινάδες άνθισμένες και χιινότανε με γλυκειά μυρονidia α το γιασεμί. Και βγάζοντας ένα κλειδάκι άνοιξε μια σιδερένια κινκελόπορτα, καθαρή σά φρεσκοβαμμένη κι' έσπρωξε τον φίλο του μέσα. Βρέθηκαν στον πρόκηπο, ὅπου νεραντζές εἰρηνύτωναν καταπράσινες με τροφαντά νερίντζια, σάν ψεύτικα βιλάμένα άνάμεσα στα λεκιδιωτά πράσινα φύλλα, τριανταφυλλίες άνθισμένες επρόβιλαν δεξιά κι' αριστερά από το άμμόστρωτο καθαρό δρομάκι, που ὡδηγοῦσε σε τρία μιρομαρένια σκλαπιάμα, σὺν σκαλισμένα μέσα σε δυό πεζούλια μοιρασμένα, ὅπου γλάστρες με δροσερές βιγκόνες ἄλωναν ἄφωνα ῥόδινα δροσερά λουλουδιάκια. Το σπιτάκι ένιωότανε μισοκομμένο ο μέση στις πρασινάδες χαρούμενο, νοικοκυρμένο, ζηλευτό. Η διάθεση του Πάστρα σά ν' άλλαζε: Του γάνηκε σά να βρεῖ η ε ξφικὰ μακρὰ από την πόλη, από το θόρυβο, απ' τη σκόνη,

πού ύπόφερνε ἐξ αἰτίας τῶν παιδιῶν, πού ἀρρώστειναν, πού κλαίγανε, πού θέλανε τῶνα τους-ἄλλο τους καὶ πού ὁ Πάστρος μὲ τὴ φτώχεια του δὲ μπορούσε νὰ τὰ βγάλει πέρα. Τέλος τὰ λόγια του, ἴσως καὶ ἡ πραγματικὴ θλίψη πού ζωγραφίζότανε στὸ πρόσωπό του ἀντανακλῶντας τὴ δυστυχία τῆς γυναίκας πού ἔβλεπε μπροστά του, φαίνεται ὅτι ἔφεραν τὸ ἀποτέλεσμά τους. Στὸ πρόσωπό της ἔφεξε κάτι σὰ συγκίνηση, κάτι σὰν νὰ κρυφόπαιζαν ἀστραπὲς στὰ μάτια της καὶ ξαφνικὰ ἔκαμε κάτι ὀλότελα ἀναπάντεχο γιὰ τὸν Πάστρο. Ἐσηκώθη, πήγε πρὸς τὸ μέρος του μ' ὄρμη καὶ γονάτισε μπροστά του. Γονάτισε χωρὶς κὰν νὰ προσέξει τὸ ἄσπρο μεταξωτὸ της φόρεμα, γονάτισε μὲ τὰ δύο γόνατα ἀπάνω στὸ πάτωμα, τοῦλιασε βιαστικὰ τὸ χέρι μὲ τὰ δύο της χέρια κ' ἄρχισε νὰ τοῦ τὸ φιλεῖ, νὰ τοῦ τὸ χαϊδεύει στὸ μάγουλό της καὶ νὰ τοῦ λέει: Μὴ λυπᾶσαι, φίλε μου, παρηγορήσου, ὁ Θεὸς φροντίζει γιὰ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους» κ' ἐνῶ τοῦλεγε αὐτὰ τὸ πρόσωπό της εἶχε στεγνώσει κ' ἔβγανε ἀπ' τὰ χεῖλη της μιὰ λαύρα κ' ἀπ' τὰ μάτια της, μιὰ φλόγα πού ὁ Πάστρος δὲν τὴν παραγνώρισε καθόλου. Δὲν πᾶ νᾶλεγε ὅτι ἠθελε, ὅλο της τὸ εἶνε ἐφώναζε: «Ἀρπαξέ με, σφίξε με στὴν ἀγκαλιά σου, βάλ' τὸ χέρι σου δροσιὰ στὸ στήθος μου τὸ λαχταρισμένο, σβῦσε με, καίγομαι, καίγομαι!»

Ἄντι ὅμως νὰ κάνει αὐτὸ ὁ Πάστρος σηκώθηκε, τραβῶντας, ὄχι ὅμως καὶ ἀπότομα τὸ χέρι του. Ἡ γυναίκα σηκώθηκε κ' αὐτὴ, τὸν κοίταξε μὲ τὸ ἴδιο ἀγγελικὸ της πρόσωπο πού ἔδειχνε πάντα καὶ τοῦπε μὲ τὴν ἤρεμη καὶ γλυκεῖα τῆς φωνῆ, ὡσὰν νὰ μὴν εἶχε συμβεῖ τίποτα. «Τί φεύγετε κιόλας; Καὶ πηγαίνοντας κοντὰ στὸ Θειοφάνη καὶ χαϊδεύοντας τὰ μαλλιά του Καλέ μου, ἀποκοιμήθηκες. Ὁ φίλος μας φεύγει», Ὁ Θειοφάνης ἀνοῖξε τὰ μάτια του, ἔπιασε τὸ χέρι της τὸ φίλησε καὶ σηκώθηκε.

«Τί, φεύγεις Γιάννη; εἶπε ξαναπέροντας τὸ ὑποχρεωτικὸ του ὕψος. Φεύγεις κ' ὄλας; Μὲ συγχωρεῖς, ἐγὼ τὸν ἐπῆρα λιγάκι, ἤμουν τόσο κουρασμένος!».

Ὁ Πάστρος ἀποχαιρέτησε τὴν κυρία καὶ τῆς ξαναφίλησε τὸ χέρι, ὅπως εἶχε κάνει καὶ τὴν πρώτη φορά, ὅμως τόκαμε συνειδητὰ τώρα, σὰ νᾶθελε νὰ ξαναρχότανε σὲ κείνη τὴ στιγμή πού ἦτανε τόσο κοντὰ της, σὰ νὰ ποθοῦσε νὰ ξανάβλεπε ἐκεῖνο τὸ φανέρωμα τῆς δίψας της. Ἡ γυναίκα τὸν ἀποχαιρέτησε μὲ τὸν ἀγγελικὸ της τρόπο καὶ δὲ τοῦπε κὰν ὅτι ἐπιθυμοῦσε νὰ τὸν ξαναἰδεῖ. «Εἶναι παρθένα γεροντοκόρη» ἐσκέφθη ὁ Πάστρος.

Ὁ Θειοφάνης εἶχε φορέσει τὸν παναμὰ του καὶ βγήκε μαζί νὰ τὸν ξεβγάλει ὡς τὴν πόρτα τοῦ κήπου. Πρὶν βγοῦνε τοῦ κατέβηκε νὰ δώσει στὸ φίλο του διὸ τριαντάφυλλα καὶ προχώρησε μέσα στὶς πρασινάδες. Ὁ Πάστρος κἀνόντας κ' αὐτὸς πὼς χαζεύει κοιτάζοντας τὰ δέντρα, ἐξύγωσε ἀπόξω στὸ παράθυρο τῆς τραπεζαρίας, πού εἶχαν κλείσει μόνο τὰ πατζούρια γιατί εἶχε ἀκούσει τὴ γλυκεῖα φωνὴ τῆς γυναίκας τοῦ Δάνδολου πού κουβέντιαζε ἀπὸ μέσα. Ἐστάθη λίγο ἀπὸ κάτω ἀπ' τὸ παράθυρο καὶ τὴν ἄκουσε πού κελαιδοῦσε στοργικὰ λόγια, φλύαρα κ' ἀνόητα. ὅπως μιὰ μητέρα τὸ μωρὸ της: «Τί λέει τὸ παιδί; τί θέλει τὸ παιδί; πωπὼ πού μοῦ τᾶφησαν ἐδῶ τὸ παιδί μας!»

«Μιλᾶει μὲ τὴν κούκλα!» σκέφτηκε ὁ Πάστρος. Βλέποντας τὸ Θειοφάνη, ποῦ βγαίνει στὸ δρομάκι κρατῶντας διὸ μεγάλα κατῶφυλλα, προχώρησε, τὸν ἀποχαιρέτησε κ' ἔφυγε ἀφοῦ τοῦταξε πὼς θὰ πήγαινε πάλι στὸ σπίτι του. Αὐτὴ τὴ φορά ὅμως ὁ Πάστρος ἔταξε ψέμματα, καὶ τόκαμε μόνο γιὰ νὰ γλυτώσει μιὰ ὥρα ἀρχήτερα. Κι' ὅταν τὸ βράδυ τὸν ἐρώτησε ἡ γυναίκα του πὼς τὰ πέρασε, τῆς ἀπάντησε μὲ δύο λόγια: «Κουτοὶ ἀνθρώποι, θρησκομανεῖς! Δὲ μ' ἀφίνεις ἤσυχο!»

B. ΡΩΤΑΣ

Δ. ΠΟΘΟΥ

ΕΝΑΣ ΑΛΛΟΙΩΤΙΚΟΣ ΔΡΟΜΟΣ

Μέσα στὸ πέρασμα τῶν αἰῶνων ὁ ἄνθρωπος ἐνοιωσε πάντοτε μέσα του μιὰ δίψα ἀλήθειας καὶ μιὰ δίψα χαρᾶς. Εἶναι δύο ἔμφυτες τάσεις πού δίνουν ἓνα σκοπὸ στὴ ζωὴ τοῦ κάθε ἀνθρώπου. Ἴσως σὲ πολλοὺς ἡ ἀνάγκη τῆς ἀλήθειας γρήγορα ἐξατμίζεται κ' οἱ γνωστικὲς ικανότητες τοῦ ἀνθρώπου γρήγορα ἀποκοιμοῦνται, λιμνάζουν στάσιμες μέσα σὲ ὀρισμένα πρακτικὰ συμπεράσματα πού δὲν ἔχουν κανένα βάθος. Ὅμως ἡ ἀνάγκη τῆς χαρᾶς ὑπάρχει σὲ κάθε ἀνθρώπο καὶ ὁ πόθος της δὲν σβίνει παρὰ μὰζὺ μὲ τὴν τελευταία πνοή του. Ἐτσι ὁ ἀνθρώπος δὲν βρίσκεται στὴ ζωὴ δίχως κατεύθυνση. Κι' ὅταν ἀκόμα δὲν τὸ νοιώθει, κ' ὅταν καμιά σκέψη δὲν τὸν ἀπασχολεῖ, κ' ὅταν δὲν ἔχει καλά—καλὰ συνείδηση τοῦ ἑαυτοῦ του πάντα ἡ δίψα τῆς χαρᾶς δίνει ἓνα σκοπὸ στὴ ζωὴ του. Εἶναι ἓνας δυνατὸς πόθος πού ἀπασχολεῖ ὀλοκληρωτικὰ τὸν ἀνθρώπο κ' εἶναι τόσο ζωντανὸς αὐτὸς ὁ πόθος ὥστε αὐτὸς τὸν κρατᾶει στὴ ζωὴ καὶ τοῦ δίνει παρηγοριὰ ἔστω καὶ μέσα στὴ φοριχτώτερη πραγματικότητά μὲ τὴν ψευδαίσθηση κάποιας δυνατῆς χαρᾶς πού τὸν περιμένει—καθὼς νομίζει— δύο βήματα παρέκει. Αὐτὴ ἡ λαχτάρα συντηρεῖ τὴ ζωὴ, ὅταν λείπει, ὁ ἀνθρώπος πού δὲν αἰσθάνεται πειὰ μέσα του ἐκείνη τὴν ἀποθυμιὰ εἶν' ἔτοιμος, μὲ τὴν πρώτη ἀπογοήτευση πού τόσο συχνὰ τοῦ δίνει ἡ πραγματικότητα, νὰ ἰδεῖ καὶ ν' ἀναγνωρίσει πιά τὴ ζωὴ του δίχως σκοπὸ. Ἀπὸ τὴ στιγμή πού θὰ λείψει ἡ δυνατὴ αὐτὴ ἀπο-

θυμιὰ τῆς χαρᾶς ὁ ἀνθρώπος εἶν' ἔτοιμος νὰ καταστρέψει, νὰ δώσει τέλος στὴν ὑπόρξή του· ἔτσι ἡ λαχτάρα τῆς χαρᾶς πέρνει τὴ σημασία παράγοντα συντηρητικοῦ τῆς ζωῆς.

Σ' αὐτὲς τις δύο ἔμφυτες λαχτάρες, τὴν ἀνάγκη τῆς ἀλήθειας καὶ τὴν ἀνάγκη τῆς χαρᾶς, ὁ ἀνθρώπος βρίσκει μέσα του, ἔμφυτες ἐπίσης, κάποιες ἀπαντήσεις. Ὁ εἶς τὸς του διαθέτει κάποιους τρόπους γιὰ νὰ συλλαβαίνει τὴν ἀλήθεια, κάποιες ἔμφυτες γνωστικὲς ικανότητες, ὅπως εἶναι, λόγου χάρι, οἱ αἰσθήσεις καὶ τὸ λογικὸ. Αὐτὲς οἱ γνωστικὲς ικανότητες εἶναι ἓνα ὀλόκληρο σύστημα ἁρμονικὰ συμπληρωμένο, βασικὸ τους ὅμως γνώρισμα εἶναι τὸ ὅτι δὲν πηγάζουν ἀπὸ κάποια ἀπόλυτην ἀλήθεια πού ὑπάρχει ἔξω ἀπὸ τὸν ἀνθρώπο, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν τέτοιαν κατασκευὴ τοῦ ἀνθρώπου. Ἐπίσης καὶ ἡ δίψα τῆς χαρᾶς βρίσκει ἔμφυτα κάποια ικανοποίησι μὲσα σὲ ὀρισμένα ἐνστικτα, κάποιες τάσεις καὶ κάποιες ὁρμὲς πού κάθε μιὰ ζητάει νὰ τὸν βγάλει ἀπ' τὴ γαλήνη, τὴν ἀκίνησιὰ καὶ τὴ στασιμότητα καὶ νὰ τὸν σπρώξει σ' ἓνα τρελλὸ κυνήγημα κάποιας περαστικῆς χαρᾶς πού ξαφνικὰ ἔλαμψε μπροστὰ στὰ μάτια του τὸν κοίταξε στωικηλὰ μ' ἓνα χαμόγελο καὶ τὸν γέμισε ἀπὸ λαχτάρα κ' ἀπὸ πόθο ὀρμητικὸ νὰ τρέξει πίσω της ἀδιαφορώντας γιὰ τὸ κάθε τι καὶ νὰ ζητήσει ν' ἀγκαλιάσει μέσα στὸ σκοτάδι ἐκεῖνο πού ἦρθε μέσα σ' ἓνα γρήγορο πέρασμα νὰ μεταγγίσει μέσα στὸ εἶναι του κάποιες δυνάμεις, πού κινοῦν καὶ σπρώχνουν σὲ ἐνέργεια. Εἶναι τόσα ἐν-

στη σκληρή και απελπισμένη στο βάθος της προσπάθειας να ικανοποιήσουν έναν άδικα νοποίοτη εγωισμό, οι άνθρωποι με τον άφθονο πλούτο, τις τιμές και τις δόξες, βλέπουν από το ύψος όλης εκείνης της κούφιας μεγαλοπρέπειας κάποιον ταπεινόν άνθρωπο, έναν άσήμαντο, που τους πετάει κατά πρόσωπο όλο τον όγκο της ανθρώπινης χαράς, που της άρνείται κάθε αξία. Βλέπουν πώς ενώ αυτοί άγωνίζονται για ένα ποσό πλούτου ακόμα κάποιος άλλος δίνει και τη ζωή του. Και στέκονται μπροστά στο πτώμα και ρωτάνε δίχως να μπορούν να πάντων απάντηση. Γιατί;

Ίσως ο άνθρωπος, ζωο θα κοροϊδέψει. Είναι τόσο εύκολο αυτό. Έτσι μπορεί να ξεγελάσει τον εαυτό του, που κατά βάθος νοιώθει κάποια άνησυχία και αντιμετώπιζει κάποια ερωτηματικά. Κοροϊδεύοντας νομίζει πως μπορεί να κάμει να σωπάσουν κάποιες εσώτερες φωνές και να πνίξει κάποια εσώτερες φωνές που γεννιώνται μέσα του.

Είπαμε πως έχουν όλο το δικαίωμα οι άνθρωποι να πιστεύουν πως αλήθεια που άνακάλυψε το λογικό τους είναι η άπόλυτη αλήθεια κι έχουν όλο το δικαίωμα να μένουν ικανοποιημένοι με την δική τους χαρά. Άνσταματήσουν τη λαχτάρα για την αλήθεια, άς μην άνησυχήσουν για τίποτα άς μείνουν μέσα στο θόρυβο που άφανίζει την ψυχή και στις εύκολιες της πρόχειρης γνώσης. Άς συνεχίσουν την προσπάθεια τους να μαζέψουν όσο μπορούν πιο πολλά για τον εαυτό τους, άς φορτωθούν πλούτια και δόξα άς κάμουν βοννά τα αγαθά τους, άς χτίζουν κάθε μέρα και καινούργιες αποθήκες για να συνάξουν και ν' ασφαλίσουν τους θησαυρούς τους.

Δικαίωμά τους...

Δικαίωμα όμως και των άλλων να ζητήσουν κάτι πειδ άνηθινό, ν' άνησυχήσουν, να δοκιμάσουν την άμφιβολία να συλλογιστούν και να πεισθούν πως η αλήθειά μας είναι μόνον ανθρώπινη.

Δικαίωμά τους να πιστέψουν πως εμείς δεν μπορούμε να προσεγγίσουμε την αλήθεια μα πως η αλήθεια θα μας άποκαλυφθεί, πως η αλήθεια θάρθει σε μας. Δικαίωμά τους να δοκιμάσουν την χαρά του κόσμου και να την βρούν ψεύτικη. Δικαίωμά τους να ζητήσουν κάτι άλλο, ν' άκολουθήσουν κάποιον άλλο δρόμο και να νοιώσουν

αλήθεια και χαρά. Δικαίωμά τους να πούν στους ανθρώπους που είδαμε πιο πάνω, που κατά βάθος δεν είναι εύχαριστημένοι από το δρόμο τους, να τους πούν και να τους βροντοφωνήσουν πως ο δρόμος ο δικός τους τους έδωσε ό,τι έζητησαν.

Έτσι μπορούμε ναρθουμε μπροστά στο Χριστό. Όποιος έχει την διάθεση να τον κρίνει άς τον κρίνει. Πολλοί ήρηθήσαν την ύπαρξή του και είναι όλοτελα δικαιολογημένοι τέτοιου που είναι. Ό Χριστός είναι κάτι που μας ξετινάξει από τη μακαριότητά μας με το μεγαλειο κάποιου αλλοιώτικου δρόμου γεμάτου αλήθεια και χαρά. Η άγιότη του εκείνη μας άφοπλίζει, μας πειράζει, δεν μπορούμε άμως να του συγχωρέσουμε το ξεκούνημα που μας έκαμε, την άνησυχία που μας έβαλε στην ψυχή και που θέλουμε να διώξουμε. Μια διέξοδος υπάρχει. Ν' άρηθούμε την ύπαρξή του.

Κι οι άνθρωποι που δεν ξεπέρασαν το ζωο με την άρησή του βγάζουν έτσι έναν άνασασμό άνακούφισης.— Άς ήσυχάσουν.

Έκείνος που θα κρίνει το Χριστό μπορεί να τον ιδεί σαν άνθρωπο. Θα τον ιδεί σαν κάποιον που άκολουθεί έναν αλλοιώτικο δρόμο. Ό δρόμος του είναι τέτοιος που του επιτρέπει να έχει χαρά άληθινή κι όταν οι άνθρωποι που δεν μπόρεσαν να τον νοιώσουν και θέλησαν να τον εκδικηθούν για την άνησυχία που τους έκαμε να δοκιμάσουν, δείχνοντάς τους κάποιους άλλους κόσμοις, τον σταύρωσαν και ούρλιαζαν σαν λυσσιασμένα σκυλιά. Ό δρόμος ο δικός του τον κάνει να τους αγαπάει όταν τον μισούν και να έχει κάποια διαφορετική χαρά, τη χαρά του και στις στιγμές ακόμα που με τόση γαλήνη και γλυκύτητα πεθαίνει.

Άς αντιμετώπισουν οι άνθρωποι του έπιστημονικού θετικισμού τον Χριστό. Άς πούν αν δοκίμασαν χαρά, και στις στιγμές που ο πλούτος κι οι δόξες τους πλημμύρισαν.

Για κάθε λογικόν άνθρωπο ο Χριστός είν' ένα θαύμα, είναι κάτι όλοτελα έξαιρητικό, είν' ένας δρόμος διαφορετικός που δεν τον νοιώθουμε ίσως, μα που δίχως να το καταλαβαίνουμε μας τραβάει, έξασκει μι άγοητεία άπάνω μας. Για κάθε άνθρωπο που σέβεται τον εαυτό του ο Ίησους είναι θεός και για τοϋτο ώραιος, σεβαστός, αξιο-

θαύμαστος. Κάτι από το μεγαλειο του ξεχύνεται σαν βάλαμο στις καρδιές μας. Το μυστήριο του δρόμου του δημιουργεί σε κάθε άνθρωπο κάποιες—άπόμακρες και συγκεχυμένες—άλλα διαφορετικές αντίληψεις της ζωής.

Σ' αυτό όμως δεν υπήρξαν σοβαρές άντιρρήσεις. Ό Χριστός είπε πως ήταν Θεός και πάνω σ' αυτό όλο θέλησαν ναχουν τη γνώμη τους. Τον έβαλαν κάτω, τον μέτρησαν, τον έκριναν, συμβουλευτήκαν το νοητικό τους περιεχόμενο κι έβγαλαν έπίσημη καταδικαστική απάντηση: Ό Χριστός δεν είναι Θεός.

Ναί, μα ο Χριστός δεν είναι (πρώτα—πρώτα) από τις μορφές εκείνες που μπορεί εύκολα να τις αντιμετώπισει κανείς. Όταν τον κατηγορούν, η κατηγορία γυρίζει σ' εκείνον που κατηγορήσε. Ύστερα, ο Χριστός έδωσε ώρισμένο τρόπο για να πεισθει κανένας για τη θεότητά του. Άποκλείει εκείνους που ζούν μέσα στη χρυσή μακαριότητα και άποτεινεται σ' όσους είδαν άληθινότερα τη ζωή, σ' εκείνους που έζησαν και δοκίμασαν και πόνεσαν. Εκείνους μόνο καλεί:

«Δεϋτε προς με πάντες οι κοπιώντες και πεφορτισμένοι, κήγω αναπαύσω υμάς» άρατε τον ζυγόν μου επ' υμάς και μάθετε απ' εμού, ότι πραύς ειμι και ταπεινός τη καρδία και εϋρήσετε άνάπαυσιν ταίς ψυχαίς υμών. Ό γάρ ζυγός μου χρηστός και το φορτίον μου έλαφρόν έστι».

Για κείνους που ο εγωισμός τους άρκει, που δεν λαχτάρησαν την ψυχικήν αλήθεια, που λιμνάζουν μέσα στα σαπισμένα νερά της ζωικής άπόλαυσης το μαρτύριό του είναι άκατανόητο, ο δρόμος του δρόμος τρελλού, η άνεξικακία και η Πραό-

τητά του άπόόσια.

Καλεί τους «κοπιώντας και πεφορτισμένους» ο Χριστός και τους υπόσχεται σωτηρία: τους υπόσχεται να τους ξεκουράσει: «κήγω αναπαύσω υμάς». Η φωνή του είναι τόσο ήσυχη ώστε οι πονεμένοι τρέχουν κοντά του.

Έτσι ο Χριστός δεν ισχυρίζεται πως είναι Θεός, από εγωισμό για να τον δοξάσουν οι άνθρωποι, αλλά λέει σ' όσους διψών ότι θα τους δώσει το νερό της ζωής. Υπόσχεται κάτι υπερφυσικό, κάτι που για να το δώσει πρέπει να είναι Θεός. Ό Χριστός δεν ζητάει από τους ανθρώπους καμιά άναγνώριση της θεϊκιάς του ύπόστασης, αλλά τους καλεί να πάρουν κάτι που έχει να τους δώσει, την Άπολύτρωση.

«Αίτετε και δοθήσεται υμίν, ζητείτε και εϋρήσετε, κρούετε και άνοιγήσεται υμίν πās γάρ ο ζητών εϋρίσκει και ο αίτων λαμβάνει και τω κρούοντι άνοιγήσεται».

Υπόσχεται να δώσει κάτι υπερφυσικό σ' όποιον το ζητήσει. Δεν μπορεί κανείς να ελπει τον Χριστό ψεύτη παρά μόνο αν ζητήσει και δεν του δοθει. Άλλά αν ζητήσει, αν του δοθει, αν μπει σε κάποια άλλη αντίληψη ζωής, μπορεί να μην πιστέψει ότι πήρε κάτι υπερφυσικό; Όσοι με λαχτάρα άποζητούν την αλήθεια μπορούν να δοκιμάσουν. Η χαρά του Ίησου είναι άπέραντη. Άπό το μαρτυρικό του ύψος καλεί και θα καλεί μέσα στους αιώνες. Ποτέ δεν είναι άργά, να πλησιάσει κανείς, ποτέ δεν πάει σ' Αϋτόν καθυστερημένος, κανέναν δεν θα διώξει, σ' όλους θα σταθεί πονετικός, σ' όλους θα χαρίσει την ήμερη χαρά, την χαρά που χάρισε, καθώς τ' όμολόγησαν, στους άπλους ψαράδες της Γαλιλαίας.

ANANDA COOMARASWAMY

Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΙΝΔΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΥΤΥΧΙΑ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΟΤΗΤΟΣ

Όλοκληρος τόμος θα χρειάζονταν για να περιγράψουμε το σύστημα των φυλών στη θεωρία του και στην πράξη του. Μπορούμε όμως τουλάχιστο να σημειώσουμε μερικά χαρακτηριστικά του. Το τί διαφορά υπάρχει μεταξύ ενός Βραχμάνου και ενός Σούντρα, ενός φιλοσόφου και ενός εργάτου, το δείχνει η δοξασία πως ένας Σούντρα δεν μπορεί να κάμει κακό, πράμα που βέβαια θέτει σε τρομερή δοκιμασία την ανοχή των ανωτέρων τάξεων—το αντίθετο ακριβώς της δυτικής ιδέας κατά την οποία ο βασιλεύς δεν μπορεί ποτέ να κάμει κακό. Παράδειγμα βρίσκουμε στο δόγμα της νομικής τιμωρίας ή ποινής για τον Βαίσυα είναι δυο φορές βαρύτερη παρά για τον Σούντρα, για τον Πατρίγια ακόμη δυο φορές βαρύτερη και για τον Βραχμάνο δυό ή τέσσερες φορές πιά πολύ, όταν τὸ ἔγκλημα είναι τὸ ἴδιο, γιατί ἡ εὐθύνη μεγαλώνει ἀνάλογα μετὰ τὴν εὐφύια καὶ τὴν κοινωνικὴ τάξη. Ὁ Σούντρα ἀπαλλάσσεται σχεδὸν ἐξ ὀλοκλήρου ἀπὸ τῆς ἀναριθμητῆς μορφῆς τῆς ἀυτῆς ἀπάντησης πὸ ἐπιβάλλονται στὸ Βραχμάνο· μπορεί νὰ τρώγει πρόστυχα φαγιά, καὶ ἡ χήρα του μπορεί νὰ ξαναπαντρευτεῖ. Σημειώτες δὲ ὁ ἀριθμὸς τῶν Σούντρα δὲν ἔπρεπε, γιὰ καμιά πρόφασιν, νὰ ὑπερβῆ τὸν ἀριθμὸ τῶν ἄλλων τάξεων· ἂν ἐπερίσσειαν οἱ Σούντρα, ὅπως ἐγίνε στὴν ἀρχαία Ἑλλάδα ἔπυ οἱ σκλάβοι ἦσαν περισσότεροι ἀπὸ τοὺς ἐλεύθερους, μποροῦσε νὰ συμβεῖ ὥστε ἡ ψῆφος τῶν λιγότερο φρονίμων νὰ ὑπερισχύσει κατὰ τὸν ἀριθμὸ.

Ὁ σημερινὸς ἐργάτης, ἀπασχολημένος μετὰ τὸν κανονισμὸ τῆς μηχανικῆς ἐργασίας, θὰ ξαφνιστεῖ βέβαια ὅταν μάθει πὼς ἡ ἐγκατάσταση καὶ ἡ ἐκμετάλλευσις τῶν μεγάλων

μηχανῶν καὶ ἐργοστασιῶν ἀπὸ ἄτομα ἐθεωροῦνταν ὡς βαρὺ ἁμάρτημα, καθόσον οἱ μεγάλες ἐργασίαι ἔπρεπε νὰ ὑπάρχουν μόνο καὶ μόνο γιὰ τὸ δημόσιο συμφέρον¹⁾.

Ἄφοῦ ἄπαξ δεχθοῦμε τὶς φυσικὰς τάξεις, θὰ βροῦμε ἓνα ἀπὸ τὰ καλύτερα στοιχεῖα ἐκείνου πὸ ὀνομάζουμε σήμερα Δημοκρατία στὸ δικαίωμα πὸ εἶχε ἡ καθεμιά ν' αὐτοδιοικεῖται. Ἐτσι ἓνας ἄνθρωπος ἦταν ἀσφαλισμένος πὼς θὰ τὸν ἔκριναν οἱ ἴσοι του (ἐνῶ στὴ βιομηχανικὴ Δημοκρατία ἓνας τεχνίτης μπορεῖ νὰ κριθεῖ ἀπὸ δικαστήριον ἐμπόρων καὶ ἓνας λαθροθήρας ἀπὸ γαιοκτήμονες). Μέσα στὴν φυλὴ, οἱ βρισκόνταν ὑπὸ τοὺς ἴδιους δρους, καὶ ἡ φυλὴ, ὡς ὁμάδα πὸ ἦταν, εἶχε εὐθύνες καὶ προνόμια συλλογικά. Ἡ ὀργανωμένη αὐτὴ κοινωνία μοιάζει πολὺ μετὰ τὸν Συνδικαλισμὸ πὸ ἴσμε σήμερα.

Σὲ μιὰ κοινωνία δίκαιη καὶ ὕγια, τὸ ἔργο τοῦ καθενὸς πρέπει νὰ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἰκανότητά του, καὶ στὸ σωστὸ ἄνθρωπο ἡ ἰκανότης καὶ ἡ κλίση εἶναι ἀχώριστα (εἶναι τὸ ἴστικτο τῆς ἐργασίας). Βρίσκουμε λοιπὸν στὴ συνδικαλιστικὴ θεωρία καθὼς καὶ στὴν ὀργάνωσιν τῶν φυλῶν τῆς Ἰνδίας ἓνα ἰδεώδη σχεδὸν συνδυασμὸ τῆς ἡδονῆς καὶ τοῦ καθήκοντος, τοῦ ἐξαναγκασμοῦ καὶ τῆς ἐλευθερίας.

Ἡ ἐφαρμογὴ τῆς βραχμανικῆς θεωρίας στὰ ἐκπαιδευτικὰ προβλήματα ἔχει ἐπίσης μεγάλη σπουδαιότητα. «Ἡ μελέτη», λέγει τὸ «Γκαρούντα Πουράνα», «γιὰ κείνον πὸ δὲν ἔχει φρόνησιν εἶναι ὡς τὸν καθρέφτη στὸς τυφλοὺς». Οἱ Βραχμάνοι δὲν ἔδιναν καμιά σημασία σὲ ἀσύνδετες γνώσεις καὶ σὲ ἰδέες πὸ δὲν εἶχε κανεὶς

(1) Manou XI 63, 64, 66.

ἀποκτήσει μονάχος τοῦ· μάλιστα τὶς θεωροῦσαν ὡς ἐργασίαι ἐπικίνδυνα στὰ χέρια ἀδέξϊων ἐργατῶν. Ἐπέμεναν ἐπίσης στὴν ἀνάπτυξιν τοῦ χαρακτήρα, ἐξασφάλιζαν δὲ τὴν κληρονομικὴ ἰκανότητα καὶ ἐπιδεξιότητα μετὰ τὸ νὰ διαδέχεται ὁ μαθητὴς τὸν δάσκαλό του μέσα στὴν φυλὴ. Ἄλλὰ ἐκεῖ πὸ διαφέρει πιά πολὺ ἡ βραχμανικὴ μέθοδος ἀπὸ τὸν νεώτερον ἰδεαλισμὸ εἶναι ἡ ἀνώτερη ἐκπαίδευσις, ἔπως τὴν ἐννοοῦμε γενικῶς, γιατί ἡ μέθοδος αὐτὴ δὲν θεωρεῖ ὡς σκοπὸ νὰ καταστήσει κάθε γνώση προσωπικὴ σ' ὅλον τὸν κόσμον. Τὸ κλειδί τῆς ἐκπαίδευσης βρίσκεται στὴν ἀτομικότητα τοῦ καθενός. Κανεὶς δάσκαλος δὲν πρέπει νὰ διδάσκει ἐκείνον πὸ δὲν ἔχει κλίση στὸ διδασκόμενον· κανεὶς δάσκαλος δὲν πρέπει νὰ μεταδίδει τὴν ἐπιστήμην του σὲ μαθητὴ πρὸ τοῦ βεβαιωθεῖ πὼς ὁ μαθητὴς αὐτὸς εἶναι προετοιμασμένος, πρὸ τοῦ δηλαδὴ ὁ μαθητὴς νιώσει τὴν ἀνάγκη νὰ μάθει. «Ἐάν ἄνθρωπο πὸ σκάβει μετὰ τὸ ξινάρι γιὰ νὰ βρεῖ νερό, ἔτσι καὶ ὁ ὑπάκουος μαθητὴς βρίσκει τὴν γνώσιν πὸ ὑπάρχει μέσα στὸ δάσκαλό του».

Πολὺ ἐνδιαφέρουσα εἶναι καὶ ἡ σύστοιχη θέσις τοῦ ἄντρα καὶ τῆς γυναίκας. Ἴσως ἡ γυναίκα εἶναι γενικῶς μιὰ ψυχὴ νεότερη καὶ, κατὰ τὴν φράσιν τοῦ Παρακῆλου, «πιά κοντὰ στὸν κόσμον ἀπὸ τὸν ἄντρα». Ἄλλὰ δὲν πρόκειται νὰ ἐξετασθεῖ ἂν ὁ ἓνας εἶναι ἀνώτερος ἢ κατώτερος τοῦ ἄλλου, γιατί δὲν παρουσιάζεται ζήτημα ἰσότητος στὸν ἀνταγωνισμὸ. Ὁ γάμος δὲν περιέχει τὴν ἰσότητα ἀλλὰ τὴν ταυτότητα¹⁾. Κύριος σκοπὸς τοῦ γάμου δὲν εἶναι νὰ ἰκανοποιηθεῖ τὸ ἄτομον, ἀλλὰ νὰ φτάσει στὴν purushârtha, στοὺς σκοποὺς τῆς ζωῆς, καὶ οἱ Βραχμάνοι χαρακτηρίζουν τὴν γυναίκα ὡς «ἐκείνη πὸ συνεργάζεται γιὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν κοινωνικῶν καὶ θρησκευτικῶν καθηκόντων». Ἐπίσης, τὸ σύστημα τῆς φυλῆς ἀποβλέπει νὰ ἐνώσει τὸ σύνολον τῆς κοινότητος καὶ ὄχι νὰ τὸ διαιρέσει. Οἱ ἄνθρωποι διαφόρων φυλῶν ἔχουν περισσώτερα κοινὰ σημεῖα μεταξύ τους, παρά οἱ ἄνθρωποι διαφόρων τάξεων. Μονάχα στὴ βιομηχανικὴ Δημοκρατία ὑπάρχουν ὁμάδες ἀνθρώπων

1) Manou, IX, 45. «Ἄντρας δὲν εἶναι μονάχα ὁ ἄντρας. Εἶ εἰ καὶ ὁ ἄντρας καὶ ἡ γυναίκα καὶ τὰ τέκνα. Οἱ Σοφοὶ διεκίησαν πὼς ὁ σύζυγος καὶ ἡ σύζυγος εἶναι τὸ ἴδιο.»

πραγματικὰ διηρημένες. Στὴ Δύση, ἓνας καθηγητὴς καὶ ἓνας σκαφτιὰς νιώθει ὁ ἓνας τὸν ἄλλον πολὺ λιγότερον παρά ὅσο ἓνας Βραχμάνος καὶ ἓνας Σούντρας. Πολὺ σωστὰ τὸ ἔχουν πεῖ πὼς «καὶ ὁ πιά ξευτελισμένος παρίας πὸ βρίσκεται στὸ περιθώριον τῆς Ἰνδικῆς κοινωνίας εἶναι, ὑπὸ τινὰ ἀποψιν, ἀπόστολος τῆς βραχμανικῆς ἰδεολογίας ὅσο καὶ οἰοσθήποτε ἀπὸ τοὺς ἱερεῖς τῆς».

Ἐὰς ἐφαρμόσουμε τώρα ὅσα εἴπαμε παραπάνω στὰ σημερινὰ προβλήματα. Ἡ Ἰνδία, ὅπως ἐτόνισα, δὲν ἔχει ἄλλο πολυτιμότερον νὰ προσφέρει στὸν κόσμον ἀπὸ τὴν θρησκευτικὴν φιλοσοφίαν τῆς καὶ τὴν πίστην τῆς στὴν ἐφαρμογὴ τῆς φιλοσοφίας στὰ κοινωνικὰ προβλήματα. Τώρα πρέπει νὰ προσθέσω καὶ μερικά λόγια γιὰ τὴν σημερινὴ κρίσιν τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τὴν συγγένειαν Ἀνατολῆς καὶ Δύσης. Ἐν πρώτοις ἂς ἐνοήσουμε καλὰ ὅτι ἡ Ἰνδία μᾶς παρουσιάζει μιὰ συνεργατικὴ κοινωνία πὸ βρίσκεται στὴν παρακμὴ τῆς. Ποτὲ ἄλλοτε ἡ δυτικὴ κοινωνία δὲν ἦταν καλύτερα ὀργανωμένη ἀπὸ σήμερα· ἀλλ' ἡ ὀργάνωσις τῆς, ὅποια καὶ νᾶναι, βρίσκεται σὲ κατάστασιν ἀποσύνθεσης πολὺ πιά προχωρημένη σχετικῶς μετὰ τὴν Ἰνδία. Ἴσως τώρα ἡ Εὐρώπη, ἀφοῦ θὰ γκρεμιστεῖ πρῶτη μέσα στὸ βιομηχανικὸ ἀνταγωνισμὸ, θ' ἀνασηκωθεί καὶ πρῶτη. Ἀπὸ καιροῦ ἔχουν σπαρθεῖ οἱ σπόροι μιᾶς μελλοντικῆς συνεργασίας καὶ ἀρχίζουμε νὰ διακρίνουμε κάποια συνειδητὴ, ἴσως καὶ ἀσυνειδητὴ προσπάθεια πρὸς τὴν ἀνοικοδόμησιν.

Ἐν τῇ μεταξύ, ἡ παρακμὴ τῆς Ἀσίας συνεχίζεται καὶ προέρχεται ἐν μέρει μὲν ἀπὸ ἐσωτερικὴν ἀνάγκη (γιατὶ τὴ στιγμὴ αὐτὴ ἡ κοινωνικὴ μεταβολὴ ἀπὸ τὴν συνεργασία στὸν ἀνταγωνισμὸ θεωρεῖται ὡς πρόοδος καὶ φαίνεται νὰ παρέχει τὴν πιθανότητα ἐπανακτίσεως τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας), ἐν μέρει δὲ ὡς ἀποτέλεσμα τῆς καταστρεπτικῆς ἐκμετάλλευσης διὰ τοῦ Βιομηχανισμοῦ. Κι' αὐτοὶ ἀκόμα οἱ Εὐρωπαῖοι διανοούμενοι, πὸν μπορεῖ κανεὶς νὰ τοὺς ὀνομασεῖ προφήτες τοῦ νέου αἰῶνα, περιορίζονται νὰ σκέπτονται γιὰ μόνον τὴν ἀνάπτυξιν τῆς Εὐρώπης. Μὰ πρέπει νὰ ἔχουμε ὅτι ὅτι πὼς ὁ τωρινὸς κόσμος δὲν εἶναι πιά ὁ ἀρχαῖος μετὰ τὰ βραδύπορα μέσα συγκοινωνίας τὸ κάθε τι πὸ γίνεται στὴν Ἰνδία ἢ στὴν Ἰαπωνία ἔχει τὸν ἄμεσον ἀντικτυπὸν τοῦ στὴν Εὐρώπη καὶ στὴν Ἀμερικὴ. Τὸ νὰ λέμε «ἡ Δύση εἶναι Δύση καὶ ἡ Ἀνα-

τολή 'Ανατολή 1)» είναι οὐκ ἔτι νὰ μιμούμαστε τὴ στρουθοκάμηλο καὶ νὰ κρύβουμε τὸ κεφάλι μας μέσα σὴν ἄμμο. Θὰ μᾶς εἶναι ἀπολύτως ἀδύνατο νὰ ἐγκαταστήσουμε μίαν ἀνώτερη τάξη σὴν κοινωνία τῆς Δύσης ὅσον καιρὸ ἡ 'Ανατολή θὰ εἶναι ἐρωτευμένη μετὴ θεωρία ἐκείνη τοῦ laisser-faire ποῦ ὁ νεωτερισμὸς τῆς τῆν μαγεύει.

Ἡ γοργὴ λοιπὸν παρακμὴ τῆς 'Ασίας εἶναι κακὸς οἰωνὸς γιὰ τὸ μέλλον τῆς ἀνθρωπότητος καὶ τοῦ κοινωνικοῦ ἐκείνου ἰδεαλισμοῦ τῆς Δύσης, ποῦ βλέπουμε κίβλας νὰ θάξει τὰ πρῶτα φύτρα. Ἄν ἡ δημιουργικὴ εὐρωπαϊκὴ διανόηση, εἴτε ἀπὸ ἀγνοία εἴτε ἀπὸ περιφρόνηση πρὸς τὴν 'Ασία, παραλείπει τὴ ζήτησι τῆ συνεργασία τῶν φιλοσόφων τῆς 'Ανατολῆς, θάρρει στιγμή ποῦ ἡ Εὐρώπη δὲν θὰ μπορέσει πιὰ νὰ καταπολεμήσει τὸν Βιομηχανισμό, γιὰτὶ ὁ ἐχθρὸς αὐτὸς θὰ χεὶ ὀχυρωθεὶ σὴν 'Ασία. Δὲν ἄρκει γιὰ τίς ἀγγλικὲς ἀποικίες καὶ γιὰ τὴν Ἀμερικὴ νὰ ἀμυνθοῦν με νόμους γιὰ τὴ μετανάστευση κατὰ τῆς φθηνῆς ἰασιᾶς ἐργασίας. Τὸ μέτρο αὐτὸ εἶναι προσωρινό, καὶ περισσότερον κακὸ θὰ κάμει παρὰ καλό, ὡς ἀφήσομε πὼς εἶναι καὶ ἄδικο. Καὶ θὰ εἶναι ἐπίσης ἀδύνατο νὰ πραγματοποιηθεὶ τὸ εὐρωπαϊκὸ ἐθνικιστικὸ ἰδεώδες, τὸ δικαίωμα κάθε ἔθνους νὰ ἐκλέξει γιὰ τὸν ἑαυτοῦ τὴν κυβερνητικὴ μορφή ποῦ τοῦ ἀρέσει καὶ νὰ ζεὶ τὴ ζωὴ του, ὅσο τὰ εὐρωπαϊκὰ ἔθνη θὰ ἔχουν ἢ θὰ ἐπιθυμοῦν νὰ ἔχουν χτήσεις σὴν 'Ασία. Ἐκεῖνο ποῦ πρέπει νὰ ἐξασφαλίσουμε εἶναι ἡ συνεργασία τῆς Δύσης καὶ τῆς 'Ανατολῆς γιὰ κοινὴν τέλη, ὅχι μετὴν ὑποδούλωσιν τῆς μίας σὴν ἄλλη οὔτε μετὴ τῆς διηνεκῆς ἀπομάκρυνσίν τους. Γιατὶ ἂν ποτὲ ἡ 'Ασία δὲν εἶναι μαζί μετὴν Εὐρώπην, θὰ εἶναι ἐναντίον τῆς, καὶ μπορεῖ νὰ σηκωθεὶ καμιά τρομερὴ σύρραξιν, οἰκονομικὴ καὶ ἐνοπλὴ ἀκόμα, μετὰ τὴν Εὐρώπην ἰδεαλιστικῆς καὶ 'Ασίας ποῦ θὰ χεὶ γίνεσι ὀλιστικῆ.

Μετὰ ἄλλους λόγους, ὡς τὸ ποθμε καθαρὰ πὼς ὁ κόσμος δὲν ἔχει νιώσει καλὰ καλὰ τί χρὸς ἔχει συνάψει ἡ Εὐρώπη πρὸς τὴν ἰασιᾶς διανόησιν γιὰτὶ ἡ ἀνακάλυψιν τῆς 'Ασίας τὴν μὲν εἶναι ἀρχίσει. Ἐπὶ πρῶτον ἡ Εὐρώπη ἔχει φέρει μεγάλα κακά σὴν 'Ασία τὸν τελευταῖον καιρὸ Δὲν θέλω νὰ πῶ πὼς τὸ μὲλοςμα τοῦ «πολιτισμοῦ»

δὲν θὰ διαδίδοταν σὴν 'Ασία καὶ δίχως καμιά ἄμεση προσπάθεια τῶν Εὐρωπαίων καθε ἄλλο. Ἀλλὰ δὲν μπορεῖ καὶ νάρνηθαι κανεὶς πὼς ἐκεῖνοι ποῦ ἐστάθησαν ὄργανα ἀσυνείδητα τῆς παρακμῆς τῆς ἰασιᾶς κοινωνίας, ποῦ ἔχει ξεπέσει ἀπὸ τὴν ντάμμα στὸ συμβόλαιον, ἔχουν ἀναλάβει χρέος βαρὺτατον.

Ἡ «διαυγὴς ἀτμοσφαῖρα» τῆς 'Ασίας δὲν εἶναι ἀπλῶς ὄνειρο τοῦ παρελθόντος. Ἡ σημερινὴ 'Ινδία ἔχει ἰδεολόγους, ἀκόμη καὶ ἀνάμεσα σὲ κείνους ποῦ τοῦς ἔχει διαφθείρει, μισὸν αἰῶνα τώρα, μὴ συχαμερὴ ἐκπαίδευση. Δὲν μᾶς ἔχει ὅλους ξελογοιάσει ἡ γοητευτικὴ πλάνη τῆς προόδου ἀλλὰ, ὅπως μερικοὶ ἀπὸ τοῦς Εὐρωπαίους συναδέλφους μᾶς, θέλομε «τὸν ἐρχομὸ καλύτερων ἔρωνζωης, ὅταν δλόκληρος ὁ κόσμος θὰ ξαναμάθῃ πὼς ὁ σκοπὸς τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς δὲν εἶναι νὰ τὴν σκορπίζει σὲ ἀνησυχίες καὶ σὲ πυρετώδες κυνήγημα ὀλιγῶν σκοπῶν καὶ χαρῶν, ἀλλὰ νὰ τὴν μεταχειρίζεται γιὰ νὰναπτύξει τίς διανοητικὲς, ἠθικὲς καὶ πνευματικὲς ἰκανότητες, ποῦ λανθάνουν μέσα στὸν ἄνθρωπον 1)».

Ἡ Εὐρώπη λοιπὸν δὲν θὰ μπορέσει νὰ ξεπληρώσει τὸ χρέος τῆς καὶ με ὠφελιμότερον γιὰ τὸν ἑαυτοῦ τῆς τρόπου, παρὰ ζητώντας νὰ συνεργασθεὶ μετὴν 'Ασία σὲ ὅλες τίς περιπέτειες τοῦ πνεύματος ποῦ θὰ θελήσει νὰ ριχθεὶ. Ἡ ἀλήθεια εἶναι πὼς ἐπὶ θανατάβει τὴν δύσκολη ὑποχρέωσιν νὰ καθαρίσει τὴν παλαιὰ πίστιν ποῦ ἀποδίδει σὴν Δύσιν τὴν ἀποστολὴ νὰ ἐκπολιτίσει τὴν 'Ανατολὴ ἀλλὰ ἡ ἀντίληψιν αὐτή, ἡ λιγὰκι τεκτονικὴ καὶ ἱεραριστικὴ, τῆς Kultur ἔχει ξεπέσει τώρα. Ἐκεῖνο ποῦ χρειάζεται γιὰ τὸν κοινὸ ἐκπολιτισμὸν τοῦ κόσμου, εἶναι νὰ θέσουμε κοινὰ προβλήματα καὶ νὰ συνεργασθῶμε γιὰ τὴ λύσιν τους. Κι' ἂν ρωτήσῃ κανεὶς τί πλοῦτη ἐσωτερικὰ φέρνει ἡ 'Ινδία γιὰ νὰ βοηθήσει σὴν πραγματοποίηση ἐνὸς παγκόσμιου πολιτισμοῦ, τότε, ἀπὸ μέρους τῆς 'Ινδίας, ἡ ἀπάντησιν πρέπει ν' ἀναζητηθεὶ σὲ θρησκείας τῆς καὶ τὴ φιλοσοφία τῆς, καὶ σὴν ἐφαρμογὴ ποῦ ἔχει κάμει τῆς ἀφηρημένης θεωρίας μέσα σὴν πρῶξιν τῆς ζωῆς.

(Ἐπὶ τὸ βιβλίον τοῦ Ananda Coomaraswamy «Ὁ χορὸς τοῦ Σίβα»).

Μετάφρασις Σ. Φίλιππα.

1) R. Kipling. (Σημ. Μετ.)

1) S. C. Basu.

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΚΑΣΤΕΛΛΟΡΙΖΟΥ

Ο ΕΤΟΙΜΟΘΑΝΑΤΟΣ ΑΓΑΠΗΤΙΚΟΣ

Ἐπὶ τὴν Ἀνέκδοτη συλλογὴ τοῦ κ. Ἀχιλ. Διαμαντάρα

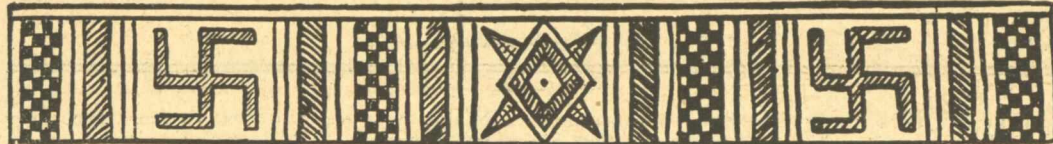
Κοντοπλεμένη 1) λεμονιὰ τὸν ἄνθος φορτωμένη ἡ μέρα ποῦ σ'ἀγάπησα ἦταν εὐλοημένη. Μὰ τώρα σὲν ἀρωγήσῃ καὶ κοίτομαι στὸ στρώμα ἐλα τραναφυλλένια μου καὶ φίλιε με στὸ στόμα στὸ στόμα καὶ στὸ μάγουλα καὶ στὰ καμαροφρούδια ἐπὶ σ'ἀγάπημον παλιὰ ἐσ'εἶσαι καὶ καινούργια. Πεθαίνω, χυδεμένη μου, κι' ἔλα νὰ σοῦ μιλήσω ὅσα ἔχω μέσα σὴν καρδιὰν νὰ σοῦ τὰ παραφῆσω. Σὲν ἔρτης εἰς τὸ σπῆτι μᾶς, μὴν κρύψῃς τον καμὸ σου ἀρώτησε τὴ μάνα μου—«Κεράτσα ποῦ ν' ὁ γνιὸς σου;» Κι' ἡ μάνα μου, θὲ νὰ σοῦ πῇ—«Νὰ ν' ἔτος ἐκεῖ ὁ γνιὸς μου ὁ ἀγαπητικὸς ἐσοῦ κι' ἐμὲν' ὁ καλογνιὸς μου, σὴν κάμαρῇ τιν κοίτεται, στὸ στρώμμα ξαπλωμένος κι' εἶν' ἀπὸ τὴν ἀγάπην σου κατάκαρδα σφαιμένος.—» Μὴν ἐντραπῆς τὴ μάνα μου μὴ τὴν ἀδελφῆ μου ἔμπα, τραναφυλλένῃ μου, μέσα σὴν κάμαρῃ μου Μὴν ἐντραπῆς τὴ μάνα μου μὴ τὸν ἀδελφὸ μου μόν' ἡρτης χυδεμένη μου νὰ κάτῃς στὸ πλευρὸ μου Νὰ βάλω τὸ κεφάλι μου πάνω στὰ γόνατά σου γιὰ ν'ἀβγή ἡ ψυχοῦλα μου μέσα σὴν ἀγκαλιά σου. Σὲν ἔβγη ἡ ψυχοῦλα μου πιάσε σαβάνιασέ με ἄνοιξε τὴν κασοῖλα μου καὶ πιάσε κι' ἄλλαξέ με. Κιὲ βάλ' με τὸ σαλβάρι μου τὸ λευιδέκαστό μου 2) καὶ μὴ μοῦ βάλης τ'ἄκουνον τὸ πεντεδοκουρνῶτο ὁποῦ μοῦ καταρῆστηκεν στὸν ἄδην νὰ τὸ βάλω ἢ μάνα μου ἢ ἀνομιη, μόνον νὰ μὴ σὲ πάρω. Καὶ βάλ' με τὸ ζουνάρι μου τὴ μοροφοκοντημένο καὶ μὴ με βάλης τ'ἄπεινον τὸ παντορημασμένο ὁποῦ μοῦ καταρῆστηκεν στὸν ἄδην νὰ τὸ βάλω ἢ μάνα μου κι' ἡ ἀδελφῆ ἂν τύχη νὰ σὲ πάρω. Βάλε μου καὶ τίς κάλτσες μου τίς πενταλοκουρνῶταις καὶ μὴ βίλης τῆς ἄπεινες τῆς πενταλοβαμμέναις ποῦ μοῦ λεν ἡ μάνα μου στὸν ἄδην νὰ τῆς βάλω ἢ μάνα μου ἢ ἀνομιη, ἂν τύχη νὰ σὲ πάρω. Σὴν σάλαν τὴν χαλικωτῆ ὅστερα φέρετέ με

1) ἄλλοῦ κοντομαλούσα.

2) Ἄλλως «τὸ πενταλοβαμμένο».

γύρω τριγύρω κάτσετε, μυριολοήσετε με.
 'Η μάνα μ' άφ' τή μιὰ μεριάν κι' ἰ ἄδελφ' άφ' τήν ἄλλη
 καὶ σὺ Τρανταφυλλενή μου ἅπᾶν' άφ' τὸ κεφάλι.
 Σιγά, σιγά καὶ ταπεινά τράβατα τὰ μαλιά σου
 ποῦ θᾶροτον οἱ ἀρχόντισσες νὰ μὴ σὲ σουσουμιάσου.
 Καὶ σὰ θᾶκούσης τὸν παπᾶν τὴ σκάλα νάνεβαίγη,
 τότες Τρανταφυλλενή μου, σύρε φωνὴ πνιμένη.
 Καὶ σὰ θὰ μὲ σηκώσουσιν τέσσερα παλληκάρια
 τότες Τρανταφυλλενή μου σύρε φωνὴν καθάρια.
 Σὰ θὰ μὲ πᾶν στήν ἐκκλησιὰ νᾶψουσιν τίς λαμπάδες
 τότες Τρανταφυλλενή μου πρόσταξε τοὺς παπάδες
 νὰ ψάλλουσιν τὸν ἄμωμο σιγά κι' ἀγάλι ἀγάλι
 γιὰ νᾶρτον νὰ μὲ κλάψουσιν ὅλοι μικροὶ μεγάλοι.
 Καὶ σὰ θὰ μὲ περάσουσιν ἀπὸ τὴ γειτονιά σου
 τότες Τρανταφυλλενή μου μᾶδησε τὰ μαλλιά σου.
 Καὶ σὰ θὰ μὲ περάσουσιν εἰς τὸ νεκροταφεῖο
 τότες Τρανταφυλλενή νᾶρτης εἰς τὸ μνημεῖο,
 Καὶ σὰ θὲ νὰ μὲ βάζουσι σὴς γῆς σὲ μιάν ἄκροα
 σκῦψε Τρανταφυλλενή μου καὶ γέμισέ την δάκρυα.
 Σὰν πᾶν τὴν μακαρία μου καὶ σβύσουν τὰ κεριά μου
 τότες θὰ φύ(γ) ἀγάπη σου μέσ' ἀπὸ τὴν καρδιά μου.
 Σὰν πᾶτε καὶ σιὸ σπῆτι μου ἐσὲν κι' ἡ ἀδελφή μου
 ἔμπα Τρανταφυλλενή μου, μέσα στήν κάμαρή μου
 καὶ πιάσε τὸ μαντήλι μου ποῦ μούχεις καμωμένο
 κι' ἔχω τ'άφ' τὴν ἀγάπη σου καραμπογιατισμένο
 κι' άφ' τὰ πολλὰ σου κλάματα μὲ δάκρυα γέμισέ το
 βάλε καρφι σὴν πόρτα μας καὶ πάνω κρεμμασέ το
 Γιὰ νὰ περνούν οἱ φίλοι μου κ' οἱ ἀδελφοποῖτοί μου
 νὰ κλαῖν πονηρὸν τὴ νύτη μου καὶ βράδν τὸ κορμί μου
 Σὰν θὰ σοῦ δώσουν κόλλυβα στὰ τρίμερά μου φάτα
 καὶ τρισμακάρισε τὸ νιὸν τὸν νιὸν ὅπου σ' ἔγαπα.
 Τότες ἀπηλοήθηξε μὲ χεῖλη πικραμμένα
 κι' ἐτρέχαν τὰ μματάκια της δάκρυα φαρμακωμένα
 — «Σὰ θὰ μούδώκουν κόλλυ (β) α, σὴ γῆ θὲ νὰ τὰ μπλάσω
 τότες, ἀγαπημένε μου, κι' ἐγὼ θὰ ξεψυχιάσω.»
 Κι' ἐστιάθην εἰς τὸ λό(γ)ον της κι' τᾶπεν ἔκαμνεν το
 φαρμάκιν εἰς τὸ στόμαν της ἐκοράτην κι' ἔφαγέν το.
 Σ' ἔναν μνημῖον τοῖς ἔβαλαν σ' ἔναν προσκεφαλᾶκι
 κι' ἦβγεν ἡ κόρη λεμονιά κι' ὁ νιὸς κυπαρισσάκι
 κι' ἐπεριπλέκταν τᾶνθη τους κάθε γιορτὴν ἡμέρα.

3 ἄλλοῦ σὴν τάβλα τὴ χαλικωτή.

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ

ΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΑ

ΚΑΤΑΝΤΗΜΑ.—Δικαίωμα τῆς «Νέας Έστίας» νὰ λέει καὶ νὰ ξελέει, νὰ δηλώνει στὸ ἕνα τῆς φύλλο πὺς δὲ θ' ἀσχοληθεῖ πιά μὲ τὰ «Ἑλληνικὰ Γράμματα» καὶ στὸ ἄλλο τῆς ν' ἀσχολεῖται πάλι μαζί μας. Ἄλλως τε τόσες φορὲς τὸ ἔχει κάμει ὡς τῶρα αὐτό, ποῦ ἔπαψαν πιά νὰ ἔχουν καὶ τὴν παραμικρὴ σοβαρότητα κάτι τέτιες δηλώσεις τῆς. Δικαίωμα τῆς ἀκόμα καὶ νὰ μᾶς βρίζει «ἀσημους ἰβριστές», «κίτρινο περιοδικό», «ἀποτυχημένους φιλόδοξους», μιὰ καὶ εἶναι γνωστὸ πὺς στίς προσωπικὲς βρῆσιές καταφεύγουν πάντα ὅσοι δὲ μποροῦν νὰ σταθοῦν στὸ ἐπίπεδο τῆς ἀντικειμενικῆς κριτικῆς καὶ τοῦ ἐλέγχου, ποῦ ἀποτελεῖ, γιὰ μᾶς, τὴν προϋπόθεση τῶν τίμων ἀγώνων.

Γιὰ καλὸ δικό τῆς ὅμως θᾶ ἦταν, ἂν εἶχε καταλάβει πὺς στοιχειώδης ὑποχρέωση ἐνὸς περιοδικοῦ, ποῦ σέβεται τοὺς ἀναγνώστες του, εἶναι νὰ μὴν τοὺς κοροϊδεύει ἐν γνώσει μὲ ψεύτικες διαβεβαιώσεις. Ὡστόσο ἡ «Νέα Έστία», στὸ τελευταῖο τῆς φύλλο (ἀρ. 11—35 σ. 525) γράφει πὺς τὰ «Ἑλληνικὰ Γράμματα» γερμίζον τίς σελίδες τοὺς μὲ ρεκλάμες, ἐνὸς πολὺ εἵκοლა, κι' ἀπ' τὴν ἀρίθμηση μονάχα τῶν σελίδων, μπορεῖ ὁ καθένας νὰ δεῖ πὺς ποτὲ μᾶς δὲ δώσαμε στοὺς ἀναγνώστες μᾶς λιγότερες ἀπὸ τίς 40 σελίδες κειμένων, ποῦ ἀπὸ μιὰς ἀρχῆς τοὺς ὑποσχεθήκαμε, καὶ τίς ρεκλάμες τίς τυπώνουμε σὲ πρόσθετες σελίδες χωρὶς νὰ τίς ἀριθμοῦμε. Ἐπειτα ἡ «Νέα Έστία» διαβεβαιώνει τοὺς ἀναγνώστες τῆς πὺς ὁ κ. Δελημούζος «ἀπεχώρησε τῆς συντάξεως» τῶν «Ἑλληνικῶν Γραμμάτων». Τὴν ἔμπρακτη διάψευση τῆς σκόπμης αὐτῆς πληροφορίας τῆς τὴν παίρνει στὸ σημερινοῦ μᾶς φύλλο.

Καὶ τῶρα μποροῦμε νὰ τὴ ρωτήσουμε: Τὶ ἐλπίζει νὰ ὠφεληθεῖ κατεβάζοντας τὴν πολεμικὴ τῆς σὲ τέτιο ἐπίπεδο; Κι' ἂν στὸ φύλλο τῆς τῆς 1ης Ἰουλίου δὲν προβεῖ σ' ἐπανάρθωση, δὲ θὰ ἔχουμε πιά τότε κάθε δικαίωμα νὰ χαρακτηρίσουμε τὴν τέτια πολεμικὴ τῆς μὲ τὸ νομικὸ τῆς τὸν ὄρο, δηλ. ἀθέμιτο συναγωνισμό;

ΟΤΑΝ ΛΕΙΠΟΥΝ ΟΙ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ.—Κατὰ τὴν τελευταία ἀπογραφὴ παρετηρήθη πὺς πολλοὶ ἄφησαν ἀσυμπλήρωτα τὰ δελτία τους. Ἐ-

τοι ἡ στατιστικὴ ὑπηρεσία δὲν θὰ φωτισθεῖ καὶ πολὺ γιὰ τὸ ἂν μιὰ μερίδα πληθυσμοῦ εἶναι ἐγγράματη ἢ ὄχι, σὲ ποιὰ θερμοκρασία ἀνήκει καὶ ποῦ ἀκριβῶς εἶναι τὸ ἐπάγγελμά της. Τὸ γεγονός αὐτὸ ὅσο κι' ἂν εἶναι θλιβερὸ φανερώνει πὺς γιὰ τέτοιες ἐργασίες χρειάζεται κάποια πὺς συστηματικὴ προπαρασκευή. Τὸ νὰ ὑπάρχει ὁργανωμένη στατιστικὴ ὑπηρεσία εἶναι ζήτημα πολιτισμοῦ πρῶτου κρατικοῦ. Πρέπει νὰ ὑπάρχουν εἰδικοὶ ὑπάλληλοι ποῦ καὶ τὴ δουλειά τους νὰ ξέρουν καλά καὶ νὰ τὴν ἀγαποῦν. Στὴ Βουλγαρία λ. χ. ὑπάρχει. Ἐκεῖ ὅμως ὑπάρχει ἕνας ἐπιστήμονας διεθνοῦς κύρους ὁ κ. Ποπῶφ ὁ ὁποῖος ἀφιέρωσε μιὰ ὁλόκληρη ζωὴ σὴν ὁργάνωση τῆς στατιστικῆς ὑπηρεσίας. Κι' εἶναι τόσο εὐκρινὴς, ὥστε τὸν σεβάσθηκαν ὅλα τὰ καθεστῶτα καὶ κανένα κόμμα δὲν σκέφτηκε ποτὲ νὰ τὸν ἐνοχλήσει. Ὅλοι ξέρουν πὺς ὁ Ποπῶφ εἶναι δημιουργὸς καὶ πὺς σὴν τέτοιος ἀνήκει σὴ Βουλγαρία. Ὁ ἴδιος ἔχει γράψει πόσες τραγικὲς ἀληθινὰ δυσχέρειες συνήντησε ὅταν νέος ἀκόμη ἄρχισε τὴν καριέρα του. Ἐπιμονὴ ὅμως, σωστὴ κατάρτηση καὶ ἀπόλυτη ἀγάπη σὴ δουλειά του πέτυχαν νὰ δημιουργήσουν σὴ γειτονικὴ χώρα μιὰ ἀπὸ τίς ἀρτιώτερες στατιστικὲς ὑπηρεσίες. Ἐδῶ οὐτε ὁ ἀνθρωπος ὑπάρχει οὐτε καμιά εὐκαιρία σὴς σχέσεις τοῦ πολίτη μὲ τὸ κράτος. Ἀντιθέτως ὁ πολίτης ἔχει πολλές ἀφορμὲς νὰ φοβᾶται ἀπροσδόκητες κρατικὲς ἐπεμβάσεις, νὰ βλέπει τὸ φᾶσμα μιᾶς ψαλίδας καὶ στὰ ἐλάχιστα χαρτονομίσματα ποῦ κρύβει τὸ πενήτρο του βαλάντιο. Φυσικὰ αὐτὸ μπορεῖ νὰ ἔγινε σὲ ὄρες μεγάλης ἀνάγκης νὰ ἦταν σὲ στιγμὲς δεινῆς κρίσης ἕνα ultimium refugium, ποὺς ὅμως μπορεῖ νὰ πείσει τὸ ἀνώριμο λαϊκὸ μυαλὸ πὺς δὲν ἀδικήθηκε; Ὅλα αὐτὰ πληρώνονται. Καὶ σήμερον πολὺ ἐκδικητικὰ πολλοὶ πολῖτες μὲ τὴ στάση τους δὲν θὰ ἐπιτρέψουν ν' ἀποχτήσουμε μιὰ σωστὴ στατιστικὴ.

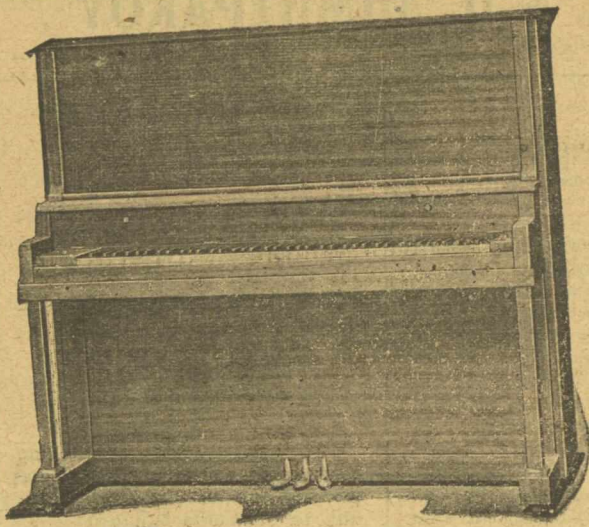
ΔΑΜΠΡΕΧΤ ΝΤΥΡΕΡ.—Τὰ «Ἑλλ. Γράμματα» θέλοντας νὰ τιμήσουν κι' αὐτὰ τὴ μνήμη τοῦ μεγάλου Γερμανοῦ λογογράφου Δ. Ντύρερ, παρακάλεσαν τὸν κ. Δ. Εὐαγγελίδη νὰ τοὺς γράψει τὴ μελέτη ποῦ δημοσιεύθηκε στὸ προπερασμένο φύλλο. Σ' ὅλη τὴ Γερμανία γιορτάστηκαν τὰ 400 χρόνια ἀπὸ τὸ θάνατό του. Ἀλλὰ πρὸ πάντων σὴν Νυρεμβέργη, σὴν πατρίδα του, οἱ γιορτὲς αὐτὲς πῆραν πανηγυρικὸ χαρακτήρα: ἄρχισαν ἀπὸ τὴν ἀνοιξὴ καὶ θὰ βαστάξουν ἴσα μὲ τὸ φθινόπωρο.

ΠΙΑΝΑ

ΕΧΕΤΕ ΑΝΑΓΚΗΝ ΠΙΑΝΟΥ;

Κάμπετε την έκλογήν σας από την πλουσιωτέραν συλλογήν εν Ελλάδι όπου θα εβρητε ασφαλώς ένα ΠΙΑΝΟ που να εξυπηρετή τας ανάγκας σας, τὰ γούστα σας, τὸ βαλάντιόν σας.

Ἡ πλήρης ικανοποίησίς σας εἶναι ἀπολύτως ἐξησφαλισμένη ἀπὸ τὸ σύστημα τῆς πρακτικῆς ἐγγυήσεως που παρέχομεν, δοκιμάζοντες τὸ ΠΙΑΝΟ τῆς ἐκλογῆς σας εἰς βάρος μας.

Ἐπισκεφθεῖτε τὴν ἐκθεσὶν μας καὶ θὰ σὰς δώσωμεν τὰς ἀπαιτουμένας ἐξηγήσεις ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐγγυήσιν μας, τὸ σύστημά μας τῶν πωλήσεων με δόσεις κτλ. κτλ.

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΠΙΑΝΩΝ STARR Richmond, Ind U.S.A.

ΙΔΡΥΘΕΙΣΑ ΤΟ 1872

ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΑΘΗΝΩΝ
Στοῦ Ἀρακαίου 12

ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
Ὁδὸς Φίλωνος 40

ΑΝΩΤΑΤΟΝ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ ΙΔΡΥΜΑ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΘΕΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΘΕΩΡΗΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΔΙΟΝ. Μ. ΓΙΑΤΡΑ

ΟΔΟΣ ΤΖΩΡΤΖΗ ΑΡΙΘ. 14 (Πλατεία Κάνιγγος)

ΑΘΗΝΑΙ

Καθ' ἐκάστην ἑβδομάδα ἀρχοῦναι νέα τμήματα προπαρασκευῆς ὑποψηφίων διὰ τὰς εἰσιτηρίας ἐξετάσεις ὅλων τῶν σχολῶν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Πολυτεχνείου, Ἀνωτάτης Σχολῆς Οἰκονομικῶν καὶ ἔμπορικῶν Ἐπιστημῶν, Στρατ. Σχολῆς Εὐελπίδων κτλ.

ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΝ ΑΡΙΣΤΟΝ

ΕΓΓΡΑΦΑΙ ΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΙ ΚΑΘ' ΕΚΑΣΤΗΝ

"ΒΟΤΡΥΣ"

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΟΙΝΩΝ ΚΑΙ ΟΙΝΟΠΝΕΥΜΑΤΩΝ
ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

Κεφάλ. Μετοχικὸν καὶ Ἀποθεματικὸν
Δρ. 57,500,000 τὴν 31 Δεκεμβρίου 1926.

Κεντρικὸν Πρατήριον:
Ὁδὸς Ἀθηνῶν ἀριθ. 27^α

ΟΙΝΟΙ ΧΥΜΑ: Λευκοί, ἐρυθροί,
γλυκοί, μοσχάτοι,
ΟΙΝΟΙ ΕΙΣ ΦΙΑΛΑΣ: Ἐπιτραπέζιοι
ἐπιδόρπιοι, ὀρεκτικοί, τωνατικοί.
ΒΕΡΜΟΥΤ: Ἐκ παλαιῦ μοσχάτου
Οἴνου.
ΜΑΥΡΟΔΑΦΝΗ. Ἀπαράμιλλος
ΠΑΛΑΙΟΝ ΑΠΟΣΤΑΓΜΑ Οἴνου "ΒΟΤΡΥΣ",

ΤΥΠΟΥ ΚΟΝΙΑΚ

Ἐγάμιλλον τῶν καλλιέρων Γαλλικῶν Κονιάκ.
Ποιοῦνται εἰς ὅλα τὰ κέντρα καταναλώσεως

ΖΗΤΗΣΑΤΕ

ΠΑΝΤΟΥ ΤΟΝ
ΕΚΛΕΚΤΟΝ
Σ Α Π Ω Ν Α

COGNAC

ΑΡΩΜΑΤΟΠΟΙΤ' Α
GEO LE JEUNE
& C^ο

ΧΡΥΣΟΧΟΕΙΟΝ & ΩΡΟΛΟΓΟΠΩΛΕΙΟΝ

ΜΙΧΑΗΛ Ν. ΓΕΡΟΥΜΑΤΟΥ

ΧΑΛΚΟΚΟΝΔΥΛΗ 46

Πανταίφ, Κολλιέ, Δακτυλίδια, Βραχιόλια Σκουλαρίκια.

Ὁρολόγια: τσέπης, χειρός, τοίχου, ἐπιτραπέζια, ἐγερτήρια.

Ἀγορὰ καὶ πώλησις πολυτίμων λίθων.

Ἐπισκευαὶ Κοσμημάτων καὶ ὀρολογίων τσέπης ἠγγυημένα.

ΕΜΠΟΡΟΡΡΑΦΕΙΟΝ

ΟΜΗΡΟΥ ΚΟΥΡΚΟΥΛΗ

ΟΔΟΣ ΜΑΡΝΗΣ 44

Πλουσία συλλογὴ ὑφασμάτων.
Ἐφαρμογὴ τελεία
καὶ με εὐκολίαν πληρωμῆς.

ΙΩΣΗΦ ΣΦΑΚΙΑΝΑΚΗΣ

Ὁ κ. Ἰωσήφ Σφακιανᾶκης διδάκτωρ τῆς Ἱατρικῆς τοῦ Πανεπιστημίου Βερολίνου, ἐπὶ 15ετίαν ἐν Γερμανίᾳ ἐκπαιδευθεὶς θεραπεύει ἅπαντα τὰ Γυναικολογικά, Μαιεντικά, Ὀδοντολογικά, Δερματικά καὶ Μεταδοτικά νοσήματα. Ἐγγειήσεις γυναικολογικαὶ ἐπιτυχέσταται. Δέχεται 10—12 π. μ. καὶ 4—8 μ. μ.

Ὁδὸς Ἀγ. Κωνσταντίνου 29

ΒΙΒΛΙΟΤΠΩΛΕΙΟΝ

Π. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΑΔΗ

ΣΤΟΑ ΦΕΞΗ 49

Βιβλία Ἱατρικά—Νομικά—Φιλοσοφικά—Λογοτεχνικά—Λεξικά κτλ.
ΜΕ ΜΗΝΙΑΙΑΣ ΔΟΣΕΙΣ

ΦΩΤΟ - ΡΙΖΟΣ

ΓΩΝΙΑ ΑΓ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ - ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ

ΑΘΗΝΑΙ

ΕΚΘΕΣΙΣ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΩΝ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΩΝ

ΑΣΤΡΑΠΗ

Η ΑΣΤΡΑΠΗ.,
Ι. ΑΛΕΞΙΟΥ
ΑΡΙΣΤΕΙΔΟΥ 11
 Τηλ. ν. 52

ΠΩΛΕΙ 4.000 ΣΠΙΤΙΑ και Οικόπε-
 दा, ἐξ ὧν πολλά μοναδικῆς εὐκαι-
 ρίας κεντρικά και μεγάλου εἰσο-
 δήματος πάσης ἀξίας ἀπὸ
 500.000—1—50.000.000

ΜΟΝΟΚΑΤΟΙΚΙΑΙ
 ἀφαντάστου πολυτελείας κήπων
 κλπ. Λ. Κηφισίας Κολωνάκι—Πα-
 τησίων κλω. ἀπὸ 1—35 ἑκατομ.

ΟΙΚΟΠΕΔΑ
 Σταδίου—Ἑρμού—Κολωνάκι
 Πατησίων

ΔΑΝΕΙΑ ἐνυποθήκα

Ι. ΑΛΕΞΙΟΥ
 Ἀριστείδου 11 Τηλ. Ν. 52
 ΠΩΛΕΙ Οἰκία καὶ κατασκευάζει
ΕΝΟΙΚΙΑΣΕΙΣ
ΔΑΝΕΙΑ

ΣΤΟΙΧΕΙΟΧΥΤΗΡΙΟΝ "Ο ΦΟΙΝΙΣ"
 ΙΔΡΥΘΕΝ ΕΝ ΕΤΕΙ 1905

ΠΑΝΑΓ. Α. ΠΕΤΡΑΚΟΥ
 ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ 7 (ΣΤΟΑ ΠΑΠΠΟΥ)
ΑΘΗΝΑΙ

Πλουτισθὲν διὰ καινουργῶν χυτικῶν μηχανῶν ὡς καὶ μητρῶν
 νικελίνων **ΓΕΡΜΑΝΙΚΩΝ** κατέστη ἐφάμιλλον τῶν Εὐρω-
 παϊκῶν τοιούτων.
 Ἡ γνησιότης τῶν ὑλικῶν του πιστοποιουμένη ἐκάστοτε διὰ
 χημικῶν ἀναλύσεων ἐγγυᾶται τὴν εὐσυνείδητον καὶ
 ταχυτάτην ἐκτέλεσιν πάσης παραγγελίας καὶ ὑπὸ τοὺς
 καλλιτέρους ὅρους.

ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟΝ ΟΜΒΡΕΛΛΩΝ
 ἈΝΔΡΙΚΩΝ ΚΑΙ ΓΥΝΑΙΚΕΙΩΝ
Γ. ΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΥ & ΣΙΑ

ΠΩΛΗΣΙΣ ΧΟΝΔΡΙΚΗ
 ΚΑΙ ΔΙΑΝΙΚΗ

ΧΑΛΚΟΚΟΝΔΥΛΗ 48

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΖΗΚΑΚΗ
ΝΕΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Δούβαρη: Νίτσε—Ὁ προφήτης μίας νέας θεοσεκίας
 > Π θεοσεκία τοῦ Βάγκερ.
 > Ἀπὸ τὴν χώραν τῶν χιλιῶν λιμνῶν
 καὶ τῶν παραμυθιῶν (ἐντυπώσεις ἀπὸ
 τῆ Φιλανδία)
 Σαίξπηρ: Χειμωνιάτικο παραμῦθι μετάφρασις
 Κωνσ. Οἰκονομίδου.
 Σ Προκοπίου: Ἑλλην εἰς τὰ ἄδυτα τοῦ Ἰσλάμ.
 Παναγιωτοπούλου: Γεν. Ἱστορία τῆς Τέχνης.
 Εὐστοραίου: Δι Τράπεζαι.
 Δ. Ροδόου: 30 τραγοῦδια τετραφώνων χωρῶν
 ἀνδρῶν.

ἈΝΩΝΥΜΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ ΠΩΛΗΣΕΩΣ ΒΕΙΩΝ

Ἡ ΑΞΙΟΠΙΣΤΟΣ,
 Σοφοκλέους 1β

Πώλησις Λαχ. Ὁμολογιῶν ἐπὶ πιστώσει. Μόνον
 μὲ 50 δραχμὰς μηνιαίως ἀποκτᾶτε 5—10 Λαχ.
 Ὁμολογίας τοῦ Κράτους ἢ τῆς Ἑθνικῆς.

ΤΟ ΠΡΩΤΟΝ ΙΔΡΥΘΕΝ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ
 Πανελλήνιον ἐργαστήριον ἐλευθέρων θεωρητικῶν
 καὶ πρακτικῶν σπουδῶν κοπτικῆς γαζωτικῆς καὶ
 ὄλων τῶν κλάδων τῆς βιομηχανοποιίας.
 Ο «ΑΡΧΙΜΗΔΗΣ»
 Διευθυντῆς καὶ ἱδρυτῆς:
ΒΑΣΙΛΙΟΣ Η. ΑΡΒΑΝΙΤΙΔΗΣ
 Ὁδὸς Β. Οὐγκῶ καὶ Μενάνδρου (Γωνία)

ΩΚΡ. ΛΟΥΙΖΙΔΗΣ
 Ἴατρος
 Συφιλιδολόγος — Οὐρολόγος
 Γυναικολόγος

Σπουδάζας ἐπὶ μακρὸν ἐν Παρίσι, εἰς τὰ τε-
 λειότερα Νοσοκομεία (St Louis, Necker La-
 riboisière) τὰ Συφιλοδογικά, (Ὀδροποιογεννη-
 τικά, Γυναικολογικά Νοσήματα
 Δέχεται 9 π. μ.—11 1/2 μ. μ.
 καὶ 4 1/2 — 8 1/2 μ. μ.
 58 ὁδὸς Σικράτους (Ὁμόνοια)

Ε. ΖΑΧΑΡΑΚΗΣ
 Παιδίατρος—Παθολόγος

Ἐν Παρίσι καὶ Λυὼν ἐπὶ τριετία εἰδικῶς
 ἐκπαιδευθεὶς. Δέχεται ἐν τῷ ἱατρικῷ του
 9—11 π.μ. καὶ 4—6 μ. μ.
 Ὁδὸς Σόλωνος 103.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ Γ. ΑΚΤΥΠΗΣ
 ΙΑΤΡΟΣ
 Μαιευτῆρ—Γυναικολόγος
 Ἐπιμελητῆς Δημοτικοῦ Μαιευτηρίου
 Ὁδὸς Τζώρτζη 12 (Πλατεῖα Κάνιγγος)
 Ἐπισκέψεις 4—6 μ. μ.

ΙΩΑΝ. Γ. ΛΟΥΙΖΙΔΗΣ
 ΧΕΙΡΟΥΡΓΟΣ ΟΔΟΝΤΙΑΤΡΟΣ

Διπλωματοῦχος τῆς ὁδοντ. Σχολῆς Παρίσιων
 Ε.Δ.Ρ. Ἐπὶ τετραετιαν εἰδικῶς ἐκπαιδευθεὶς
 ἐν Παρίσι. Ἐργασθεὶς ἐπ' ἄρκυτον ἐν τοῖς
 νοσοκομείοις τῶν Παρίσιων Lauboisiere St
 Antoine καὶ Pitié. Ὁλιγοήμερος ἀνώδυνος
 καὶ ἡγυγημένη θεραπεία παθήσεων στόματος
 καὶ ὀδόντων. Ἐπιστημονικὴ ἐφαρμογὴ Γερμ-
 ῶν καὶ ὀδοντοστοιχιῶν. Τελετὰ καὶ εἰδικὴ
 θεραπεία ὀδύτιδος Πυορροίας καὶ δυσσομίας.
Χαλκοκονδύλη 44 (Ὁμόνοια)

Ο ΙΑΤΡΟΣ **Χ. Ι. ΚΑΜΑΡΙΩΤΗΣ**
 Εἰδικῶς ἐκπαιδευθεὶς ἐν Παρίσι εἰς τὰ
 Ἀφροδίσια, Συφιλιδικά, Οὐροποιογεννητικὰ
 Δέχεται 9—1 καὶ 4—9 μ. μ.
 Ὁδὸς Γερατίου 17 (Ὁμόνοια)
 Ἰδιαιτέραι αἰθούσαι κυριῶν

COMPRESSES
 ΚΟΚΚΙΝΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ ΜΑΡΚΑΣ
 "ΕΤΟΙΛΕ,"
 ΑΙ ΑΝΩΤΕΡΑΙ ΟΛΩΝ
 ΠΩΛΟΥΝΤΑΙ ΕΙΣ ΟΛΑ ΤΑ ΦΑΡΜΑΚΕΙΑ

ΚΟΝΙΑΚ

Σ. Η. Α. ΜΕΤΑΞΑ

Ὁδὸς Ἀριστείδου 7

ΠΛΑΤΕΙΑ

ΚΑΡΑΪΣΚΑΚΗ

ΠΕΙΡΑΙΕΥΣ

COGNAC S. H. A. METAXA
LE PIREE - GRECE
ΚΟΝΙΑΚ - ΜΕΤΑΞΑ

ΛΑΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ

ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ ΕΝ ΓΕΝΕΙ

ΜΕ ΤΟΥΣ ΚΑΛΥΤΕΡΟΥΣ ΟΡΟΥΣ

ΤΑΜΙΕΥΤΗΡΙΟΝ

ΜΕΧΡΙ ΔΡΑΧ. 100.000

ΚΑ ΜΕ ΤΟΚΟΝ 5 %

Α. Ε ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΛΑΧΕΙΟΥ

Ὁδὸς Παπαρηγοπούλου 9

Ἐκάστη κλήρωσις τοῦ Μεγάλου Λαχείου εἶναι αὐτοτελής 5.250 λαχοὶ κερδίζουσι εἰς ἑκάστην κλήρωσιν δρχ. 5.500.000.

ΠΙΝΑΞ ΚΕΡΔΩΝ

Κληροὶ 1	2.000.000	πρὸς Δρχ.	2.000.000
> 1	400.000	> >	400.000
> 1	250.000	> >	250.000
> 1	200.000	> >	200.000
> 1	100.000	> >	100.000
> 1	50.000	> >	50.000
> 1	20.000	> >	20.000
> 1	15.000	> >	15.000
> 1	10.000	> >	10.000
> 1	9.000	> >	9.000
> 1	8.000	> >	8.000
> 1	7.000	> >	7.000
> 1	6.000	> >	6.000
> 2	5.000	> >	10.000
> 10	4.000	> >	40.000
> 25	3.000	> >	75.000
> 100	2.000	> >	200.000
> 100	1.000	> >	100.000
250			3.500.000
5000	400		2.000.000
5250			5.500.000

Ἀριθμὸς τις κερδίζων εἰς μίαν κλήρωσιν ὡς ἐκ τοῦ συστήματος τῆς διανομῆς τῶν κερδῶν, πλείονα τοῦ ἐνὸς κέρδη λαμβάνει πάντα τὰ κέρδη ταῦτα.

Τρίτη κλήρωσις 25 Ιουνίου

Ἐκαστον Γραμματίον διαιρεῖται εἰς 4 τμήματα πολυόμενα ἀντὶ 50 δραχμῶν καὶ παρέχοντα δικαίωμα εἰς τὸ τέταρτον τῶν ὡς ἄνω κερδῶν.

ΠΟΥΡΗΣ

**ΚΟΝΙΑΚ
ΟΥΖΟ
ΗΔΥΠΟΤΑ**

**Ὁίμος ἰδρυθεὶς τὸ 1868
ΕΝ ΠΕΙΡΑΙΕΙ**

ΕΧΕΤΕ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΝ ΚΕΡΔΟΣ 30% ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΙΜΗΝ ΚΑΙ ΔΙΑΡΚΕΙΑΝ, ΑΝ ΠΡΙΝ ΑΓΟΡΑΣΑΤΕ ΥΠΟΔΗΜΑΤΑ ΕΠΙΣΚΕΥΘΗΤΕ ΤΑ ΠΡΑΤΗΡΙΑ ΤΗΣ ΥΠΟΔΗΜΑΤΟΠΟΙΪΑΣ

TITAN

ΑΘΗΝΑΙ—*Αἰόλου 198* ΠΕΙΡΑΙΕΥΣ—*Ἀκτὴ Μιαούλη*
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ—*Βενιζέλου 19* ΠΑΤΡΑΙ—*Ἁγίου Νικολάου 31*
ΛΙΓΙΟΝ—ΑΓΡΙΝΙΟΝ—ΜΙΤΥΛΗΝΗΝ—ΧΙΟΝ—ΗΡΑΚΛΕΙΟΝ
ΡΕΘΥΜΝΟΝ—ΝΑΥΠΛΙΟΝ—ΤΡΙΠΟΛΙΝ—ΙΘΑΚΙΗΝ κλπ.

ΘΕΡΑΠΕΙΑ ΟΥΛΙΤΙΔΟΣ

Η ΟΥΛΙΤΗΣ, Πυώδης οὐλίτις, στοματίτις ὡς καὶ αἱ λοιπαὶ παθήσεις τῶν οὐλῶν καὶ τῶν ὀδόντων θεραπεύονται ἀσφαλῶς διὰ τοῦ

SANOGLYE

Τοῦ ἐν Παρισίοις ἰνστιτούτου «LABIOTHERAPIE»

Εἶναι ἡ μόνη ἐπιστημονικὴ ὀδοντόπλαστα ποὺ καθαρίζει τοὺς ὀδόντας καὶ προλαμβάνει τὰς παθήσεις τῶν οὐλῶν.

Πωλεῖται εἰς ὅλα τὰ *Φαρμακεία* Δείγματα δωρεάν ζητήσατε παρὰ τῷ κ. Γ. ΚΑΤΑΠΟΛΗ Μακρῶς Στῶς 47—Πειραιᾶ.

“ Η ΑΝΑΤΟΛΗ ”

ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ

ΕΔΡΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ — ΣΤΡΑΛΙΟΥ 14

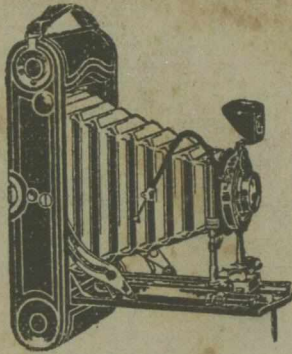
ΑΡΙΘ. ΤΗΛΕΦ 4 - 62

ΗΣΦΑΛΙΣΜΕΝΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΖΩΗΣ ΚΑΙ ΚΕΦΑΛΑΙΟΠΟΙΗΣΕΩΣ 400.000.000
ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΚΑΙ ΑΠΟΘΕΜΑΤΙΚΑ 45.000.000

**ΚΑΤΑΒΛΗΘΕΝΤΑ ΠΟΣΑ ΛΟΓΩ ΘΑΝΑΤΟΥ
ΚΑΙ ΛΗΞΕΩΣ ΣΥΜΒΟΛΗΘΝ ΔΡΑΧ. 13.000.000**

ΑΣΦΑΛΕΙΑΙ

ΖΩΗ
ΚΕΦΑΛΑΙΟΠΟΙΗΣΕΩΣ
ΕΡΓΑΤΙΚΩΝ ΑΤΥΧΗΜΑΤΩΝ
ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΩΝ
ΠΛΗΡΩΜΑΤΩΝ ΑΤΜΟΠΛΟΙΩΝ

Ἡ νέα φωτογραφικὴ μηχανὴ KODAK εἶναι ἀπλουστάτη. Οὐδενὸς κόπου καὶ οὐδεμιᾶς θυσίας ἐφείσθησαν διὰ νὰ κάμουν τὸν χειρισμὸν τῆς σχεδὸν αὐτόματον. Κανονίζεται ἐξαιρετικὰ εὐκόλα καὶ ἔτσι ἡ ὠραία φωτογραφία μὲ ἓνα KODAK εἶναι τὸ καλύτερον πρᾶγμα.

**ΖΗΤΗΣΑΤΕ ΝΑ ΙΔΗΤΕ ΤΑ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΜΟΔΕΛΑ
ΕΙΣ ΟΛΑ ΤΑ ΚΑΛΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΕΙΔΩΝ**

Ἐπάρχουν μονέλα γιὰ κάθε βαλάντιο, γιὰ κάθε γούστο καὶ ὅλα φέρουν τὸ ὄνομα

KODAK

ποὺ εἶναι καὶ καλλιτέρα ἐγγύησις διὰ τὴν εὐσυνείδητον καὶ στερεὰν κατασκευὴν.